

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1920.

Första kammaren.

Nr 35.

Lördagen den 17 april e. m.

Kammaren sammanträdde kl. 8 e. m.

Forsattes föredragningen av första lagutskottets i utlåtande nr 27 framställda förslag till giftermålsbalk 5 kap. *Förslag till giftermålsbalk.*
(Forts.)

2—4 §§.

Godkändes.

5 §.

Denna paragraf hade följande lydelse:

Gör make sig skyldig till uppenbar försummelse av sin underhållsplikt, varde han, om andra maken det yrkar, av rätten förpliktad att till denne utgiva bidrag till de utgifter för familjens underhåll, vilkas ombesörjande enligt sed ankommer på honom eller rätten med hänsyn till omständigheterna finner skäligen böra anförtros honom.

I en vid förevarande paragraf avgiven reservation hade herr *Reuterskiöld* hemställt, att paragrafen måtte avslås.

Herr *Reuterskiöld*: Herr greve och talman! Jag ber att få yrka avslag på denna paragraf.

Herr *Alexanderson*: Jag anhåller att få yrka bifall till paragrafen.

Herr *von Koch*: Jag skall be att få säga ett par ord med anledning av det yrkande, som herr *Reuterskiöld* gjort om avslag på paragrafen i dess helhet. Jag har litet svårt att förstå anledningen till detta yrkande. Det är ju i alla fall så, att man icke kunnat undvika att det allmänna inblandar sig i hemmets angelägenheter. Redan nu har ju — t. ex. genom en särskild lag — barnavårdsnämnden rättighet att skilja ett vanartat eller sedligt försummat barn från hemmet, om så skulle befinnas av behovet påkallat, och man kan ju genom en annan lagstiftning i en alkoholistanstalt internera en make, mannen eller hustrun, om de genom dryckenskap befinnas på detta sätt böra omhändertagas. Detta är ett ingripande, som är djupt ingripande i hemlivet, men det är väl ingen, som egentligen kan motsätta sig detsamma, utan alla måste väl erkänna, att det är lämpligt. Men huru det då kan vara lämpligt, som reservanten nu föreslår, att man icke skulle kunna

Förslag till
gifttermålsbalk.
(Forts.)

använda sig av domstols ingripande, när försörjningsplikten grovt vanvårdas, det förefaller mig ändå ganska egendomligt. Som det för närvarande är, måste man begagna sig av en omgång, innan man egentligen kan råda bot på ett missförhållande sådant som detta. Man måste vänta, tills familjen befinner sig i en sådan nöd, att fattigvård måste lämnas, och först då kan man ingripa och lämna understöd och får då anledning att taga hand om den, som egentligen skulle försörja hemmet. Jag tror, att jag kan säga, att det är en allmän uppfattning bland dem, som hava att försöka råda bot och hjälpa de s. k. söndertrasade äktenskapen, att man borde kunna få en bekvämare och mera direkt verkande åtgärd i detta avseende. Ett sådant medel erbjödes nu i denna § 5. Hustrun skall nu kunna vända sig till domstolen för att av mannen kunna erhålla ett bestämt bidrag till familjens underhåll. Man kan visserligen anmärka, att en sådan här rättighet för hustrun eller mannen — det gäller även honom — kan i någon mån missbrukas. Men jag vill påminna om att det gäller endast, när det är fråga om *uppenbar försummelse*. Det är sålunda icke fråga om något *tillfälligt* otillfredsställande sätt att fullgöra sin plikt, som försörjaren har gjort sig skyldig till, utan det gäller först när en försummelse gjort sig gällande under en längre tid. Det må dessutom anmärkas, att det helt naturligt så är förhållandet, att en hustru i det längsta drager sig för att gå denna radikala väg att hos domstol försöka göra någon hemställan i denna riktning. Jag ber få säga, att det icke är någon teoretisk uppfattning, jag här företräder, utan jag har på åtskilliga håll — icke minst inom nykterhetsnämndens arbete — funnit, att det, här skulle vara en mycket stor fördel, om mannen kunde få klart för sig, att, om han försörjer sin familj otillfredsställande, så finnes det effektiva åtgärder, som kunna tillgripas för att ordna förhållandet tillfredsställande. Det är i allmänhet förvånande, huru oklara begreppen äro på det här området i fråga om underhållsskyldigheten och makarnas ömsesidiga skyldigheter. Jag tror emellertid, det är att förvänta, att dessa bestämmelser om underhållsskyldighet, som meddelas i denna paragraf, och de övriga bestämmelser, som gälla underhållsskyldigheten — om de nu bliva antagna, som de finnas här i lagförslaget — skola verka uppfostrande på den, som icke är sinnad att på ett tillfredsställande sätt fylla sina skyldigheter.

Det är med anledning av dessa synpunkter, och, då jag på det här området har någon liten erfarenhet, som jag ansett mig kunna taga kammarens tid i anspråk och jag anhåller nu, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning gjordes enligt därunder framkomna yrkanden propositioner, först på godkännande av samt vidare på avslag å nu föredragna paragraf; och förklarades den förra propositionen, vilken upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

6 §.

Denna paragraf lydde:

Har ena maken under ett kalenderår för familjens tillbörliga un-

derhåll haft utgifter, som uppenbarligen överstiga vad enligt 2 § ålegat honom för underhållet tillskjuta, äge han, om ej annat avtalats eller med hänsyn till omständigheterna får antagas vara avsett. av andra maken utgå ersättning för vad av sagda utgifter må anses belöpa på denne.

Talan om ersättning må ej väckas, sedan ett år förflutit efter kalenderårets utgång.

Rätt till ersättning må ej göras gällande av annan än den ersättningsberättigade själv, ej heller i den ersättningskyldiges konkurs.

Vid 6 § hade reservation anförts av, utom annan, greve *Spens*, som, mod instämmande av herrar *Pettersson* i Bjälbo och *Rogberg*, yrkat, att paragrafen skulle utgå.

Greve *Spens*: Herr greve och talman, mina herrar! Vid denna paragraf har reservation anförts av mig och ett par andra ledamöter av utskottet, vilka yrka, att paragrafen måtte utgå ur lagen. Den årliga avräkning mellan makar, som enligt denna paragraf bör hållas, om bägge makarna haft utgifter för familjens underhåll, kan enligt vår mening lätt föranleda misshälligheter mellan makarna, även i eljest lyckliga äktenskap. Stadgandet kan alstra misstanke eller uppfattning hos hustrun, att mannen tillgodoser sig på hennes bekostnad och tvärtom. För en sådan avräkning, varom här är fråga, fordras även värdesättning av hustruns verksamhet i hemmet. En dylik värdesättning är naturligtvis ganska svår att verkställa, och den bör enligt den mening, som vi reseranter hysa, undvikas, så vitt den ej är alldeles nödvändig, och det synes den här ej vara. Har den ena maken haft stora utgifter för hushållet, som betydligt överstiga, vad det enligt lagen ålegat honom att utgiva, kan nog lätt en överenskommelse träffas med andra maken, att denna skall gottgöra honom av sina medel, och då är ju, som lagparagrafen också tydligen angiver, en sådan här avräkning överflödig; men en anvisning i lagen att årligen uppgöra avräkning synes oss ej böra finnas. En sådan anvisning föranleder en mycket noggrannare avräkning än eljest och giver lätt anledning till missämja. Lagen skapar på detta sätt oavsiktligt tvister mellan makarna. Jag vet visserligen, att de, som skrivit lagförslaget, insatt denna paragraf med huvudsaklig tanke på preskriptionstiden i andra momentet av paragrafen, där det föreskrives, att talan om ersättning ej må väckas, sedan ett år förflutit efter utgången av det kalenderår, under vilket utgifterna ägt rum. Man har velat förhindra, att borgenärer eller den andra maken efter en längre tids förlopp skall riva upp saken. Emellertid blir en bevisning för en längre tid mycket svår att åstadkomma, och förlikning kommer därför i regel att träffas. I varje fall blir det endast i rena undantagsfall, som process kommer att föras, och man synes då ej böra i lagen göra en anvisning, vilken kan medföra sådana konsekvenser som denna. Blotta förekomsten av detta stadgande föranleda samvetsgranna makar att årligen göra upp avräkning. Utskottet har självt på sidan 11 i dess utlåtande förklarat, att här ett undantag gjorts från den allmänna regeln, att husliga tvister ej skola dragas inför domstol.

Förslag till
giftermålsbill.
(Forts.)

Såsom herrarna sett av tidningarna, har även danska folketinget helt nyligen i tredje läsningen avslagit ifrågavarande stadgande. Nog är det också ett egendomligt förhållande att under bestående äkten- skap, då giftorätten är latent och egentligen utgör en rent juridisk konstruktion, såsom förut i dag har utvecklats, domstol skall meddela utslag om vad, som skall tillhöra den ena eller andra makens giftorätts- gods, och att utmätning på grund av detta utslag skall kunna ske hos den ena maken för den andras räkning. Sedermera, då makarnas bo upplöses genom dödsfall eller eljest och giftorätten skall göra sig fak- tiskt gällande, blir domen och utmätningen betydelselösa, ty då skall alltid boet delas lika mellan makarne eller mellan den ena maken och den andras arvingar.

På grund av vad jag nu anfört, hemställer jag, herr talman, om avslag å utskottets förslag och bifall till den av mig anförda reservatio- nen.

Herr Re u t e r s k i ö l d: Herr greve och talman! Till för- enklande av frågan ber jag att få yrka bifall till den av greve Spens avgivna reservationen.

Herr Å k e r m a n: Herr talman! Båda riksdagens kamrar hava nu med mycket stor majoritet bifallit förslaget huvudgrunder i de voteringar, som ägt rum. Under sådana förhållanden vore det ju lyckligt, om det nu kunde bliva så litet som möjligt ändrat på det stora förslag, som blivit utarbetat. Det är ju någon av reservanternas som har liknat det vid ett konstverk. Det var visst icke hans mening att säga något vackert, när han skrev detta, men nu vill jag verkligen upp- riktigt säga, att jag tycker, att förslaget är ett litet konstverk. Men skola vi nu börja peta på det och taga bort en bit här och en bit där, och i synnerhet om den reservant får hållas, som har flera tital reser- vationer, kommer konstverket till sist att likna en Venus Milo utan både armar och ben. Jag tycker därför, det vore lämpligt, om vi kunde bibehålla förslaget oförändrat.

Vad nu denna paragraf beträffar, tror jag för min del, att den blir verksam egentligen blott, när det stundar hemskillnad eller äktenskaps- skillnad. När en sådan åtgärd står för dörren, då möjligtvis användes denna paragraf. Grunderna för förslaget äro ju sådana, att de princi- piellt likställa båda makarna med avseende på underhållsskyldigheten. Därav följer ju konsekvent att en make, som nedlagt för mycket för familjens underhåll skall kunna göra gällande anspråk på ersättning av andra maken. Men här står ju, att beloppet skall »uppenbarligen överstiga», vad han haft att betala. Domstolen har frihet att tillbaka- visa alla småaktigheter och förfara diskretionärt i mål av detta slag.

Med hänsyn till den skarpa tidsbegränsningen tycker jag icke alls det är någon fara att taga denna paragraf, och jag yrkar därför vörd- samt bifall till förslaget.

Herr R o g b e r g: Med det konstnärliga eller det konst- mässiga i föreliggande lagförslag må det vara hur som helst, och om

utskottet vidkommande denna paragraf uttalar, att regressrätt ytterst sällan kommer att göras gällande på rättslig väg, kan man gärna instämma däri, men att tro, att det icke är någon avsevärd fara för att förevarande bestämmelse ej skall införa misshälligheter i äktenskapet, det är nog att driva förhoppningarna för långt. Utskottet anför såsom skäl för förslaget lämplighet, att, om ena maken envist undandragit sig sin andel i underhållsbördan, så kan möjligheten att gå till domstol här vara lämplig. Men nog skulle äktenskapets bestånd mindre riskeras, om i detta fall med anlitande av andra bestämmelser i lagen makar begära boskillnad, än om de gå till domstol med risk att därav följer den osämja, som leder till äktenskapsskillnad.

Herr talman! Jag ber att få instämma i greve Spens' yrkande och reservation.

Herr Alexanderson: Herr talman! Jag känner mig något oviss om vad de ärade reservanterna själva tro skulle bliva följden av ett bifall till deras yrkande. Som föredraganden inom lagutskottet med klarhet påvisade, måste det närmast antagas bli resultatet, att det fortfarande kommer att kvarstå en avräkningsrätt, som den ena maken kan göra gällande mot den andra, men väl de starka restriktioner för denna avräkningsrätts utövning, som nu innehållas i paragrafen, komma att bortfalla. Nu säger visserligen greve Spens i sin reservation, att han anser, att paragrafens tillvaro skulle komma att väcka onödiga tvister mellan makar och det kunde ju tänkas att detta för lagskiparen innebure en fingervisning. Men även med ledning av vad som sålunda förekommit under förarbetena skulle nog den domstol, som hade att döma, sedan paragrafen hade bortfallit, fortfarande vara i lika stor tvekan om vad det innebure, då paragrafen vore bortfallen. Ty man kan ju just med stöd av reservationens uttalanden göra gällande, att det icke varit riksdagens mening att helt och hållet borttaga denna i och för sig naturligt grundade rätt, men att man å andra sidan icke velat uttryckligen peka på den. Om man låter paragrafen stå kvar med de starka restriktionerna såväl med avseende på förutsättningarna att från början utöva denna rätt som också med avseende på den tid, inom vilken den må utövas, och om man besinnar, huru pass litet behagligt det i alla händelser skulle vara för en make att taga till denna åtgärd, så kan man väl säga sig, att den kommer att användas i mycket sällsynta nödfall.

Nu har visserligen den siste talaren gjort gällande, att man i så fall kan tillgripa metoden att i stället använda boskillnad. Boskillnadsanledningarna äro emellertid ganska snävt hållna i detta förslag. Alldeles fränsett detta måste man säga sig, att erfarenheten visar, att ett så revolutionerande steg, som tillika är förenat med så pass mycket besvär, omgång och kostnader som att företaga boskillnad, tager väl en make sig icke för annat än i det allra yttersta nödfall, och vidare att sammanlevnaden mellan makarna måste antagas därmed bliva mera störd än genom en sådan tillfällig avräkning, som här är förutsatt. I den offentliga debatten om saken har det påvisats praktiska fall, där det verkligen skulle förefalla orättfärdigt, att det icke

Förslag till giftermålsbalk. som ett yttersta remedium skulle kunna givas åt en make den rätt, som här är yrkad.

(Forts.)

Jag anhåller att få instämma i yrkandet på bifall till den kungl. propositionen.

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen enligt förekomna yrkanden propositioner, först på godkännande av den under behandling varande paragrafen samt vidare på dess förkastande; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på paragrafens godkännande, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Greve *Spens* begärde votering, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som godkänner första lagutskottets i utlåtande nr 27 framställda förslag till giftermålsbalk 5 kap. 6 §, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, förkastas förslaget i denna del.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 48;

Nej — 38.

7—11 §§.

Dessa paragrafer lydde:

7 §.

Leva makar på grund av söndring åtskilda, åligge ändock make att enligt de i 2 § stadgade grunder bidra till andra makens underhåll; dock må, om ena maken huvudsakligen bär skulden till sammanlevnadens hävande, andra maken ej förpliktas utgiva bidrag till hans underhåll, med mindre synnerliga skäl därtill äro.

Om bidrag till barnens underhåll i fall, som avses i första stycket, stadgas i lagen om barn i äktenskap.

8 §.

I fall, som avses i 7 §, må, såvitt det med hänsyn till vardera makens levnadsförhållanden och omständigheterna i övrigt finnes skäligt, make förpliktas att till nyttjande lämna andra maken lösören, vilka vid sammanlevnadens hävande ingingo i det för makarnas gemensamma begagnande avsedda bohaget eller utgjorde andra makens arbetsredskap. Har ena maken tillhörig egendom sålunda lämnats

den andre till nyttjande, skall avtal, som ägaren må med tredje man träffa angående egendomen, ej lända till inskränkning i andra makens nyttjanderätt. Förslag till
giftermålsbalk.
(Forts.)

9 §.

Utan hinder av vad rätten beslutit om bidrag, som i 5 eller 7 § sägs, äge rätten på endera makens yrkande annorlunda förordna därom, när väsentligen ändrade förhållanden påkalla det.

10 §.

Avtal i fråga, som avses i 2, 3, 7 eller 8 §, må på ena makens yrkande av rätten jämkas, om avtalet finnes uppenbart obilligt eller väsentligen ändrade förhållanden påkalla det.

11 §.

Makarna vare pliktiga giva varandra de upplysningar rörande sina ekonomiska förhållanden, som erfordras för bedömande av varderas underhållsskyldighet.

Herr *Reuterskiöld* hade reservationsvis hemställt, att ifrågavarande paragrafer måtte avslås.

Herr *Reuterskiöld*: Åberopande vad jag i min reservation anført, ber jag, herr greve och talman, att få yrka avslag på samtliga dessa paragrafer.

Herr *Åkerman*: Jag ber att få yrka bifall till dessa paragrafer.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter jämlikt föreliggande yrkanden, gjordes propositioner, först då godkännande av nu föredragna paragrafer samt vidare på deras förkastande; och förklarades den förra propositionen, vilken upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

12 §.

Denna paragraf lydde:

(i *Kungl. Maj:ts* förslag:)

(i *utskottets* förslag:)

En var av makarna äge att med förpliktande verkan jämväl för den andre ingå sådana rättshandlingar för den dagliga hushållningen eller för barnens uppfostran, som sedvanligen företagas för sådant ändamål. Enahanda behörighet tillkomme

En var av makarna äge att för den dagliga hushållningen, barnens uppfostran eller sina särskilda behov med förpliktande verkan jämväl för andra maken ingå sådana rättshandlingar, som sedvanligen företagas för dessa ändamål. Rättshandlingen skall

Förslag till
giftermålsbalk.
(Forts.)

hustrun i fråga om sedvanliga rättshandlingar för tillgodoseende av hennes särskilda behov. Rättshandlingen skall anses vara ingången i syfte att förplikta jämväl andra maken, såvida ej annat framgår av omständigheterna.

Rättshandling, varom i första stycket sägs, vare ej förpliktande för andra maken, om den, med vilken rättshandlingen slöts, insåg eller bort inse, att det, som anskaffades genom rättshandlingen, ej var erforderligt.

Vad sålunda är stadgat skall ej äga tillämpning, om makarna på grund av söndring leva åtskilda.

anses vara ingången i syfte att förplikta jämväl andra maken, såvida ej annat framgår av omständigheterna.

Rättshandling, varom i första stycket sägs, vare ej förpliktande för andra maken, om den, med vilken rättshandlingen slöts, insåg eller bort inse, att det, som anskaffades genom rättshandlingen, ej var erforderligt.

Vad sålunda är stadgat skall ej äga tillämpning, om makarna på grund av söndring leva åtskilda.

Reservationer hade avgivits

dels av herrar *Rogberg, Alexanderson* och *Hederstierna*, vilka hemställt om bifall till Kungl. Maj:ts proposition oförändrad,

dels av herr *Reuterskiöld*, som ansett § 12 böra erhålla följande lydelse:

Har make gjort gäld, som skäligen kunde anses avse den dagliga hushållningen, hemmets underhåll eller barns fostran och vård, och framgick ej av omständigheterna att gälden gjordes utan syfte att förplikta andre maken, vare jämväl denne för gälden ansvarig, så framt borgenären ej var i ond tro,

dels ock av herr *Pettersson* i Bjälbo, som hemställt, att i paragrafen orden »eller sina särskilda behov» måtte utgå, varigenom paragrafen skulle få följande lydelse:

En var av makarna äge att för den dagliga hushållningen eller barnens uppfostran med förpliktande verkan jämväl för andra maken ingå sådana rättshandlingar, som sedvanligen företagas för dessa ändamål. Rättshandlingen skall anses vara ingången i syfte att förplikta jämväl andra maken, såvida ej annat framgår av omständigheterna.

Herr *Schlyter*: Denna paragraf handlar om makes rätt att ikläda sig förbindelser med förpliktande verkan jämväl för den andra maken.

Huvudfallet är uppenbarligen det, att endera maken köper på kredit eller eljest sätter sig i skuld. Inom utskottet ha — bortsett från en reservation av herr *Reuterskiöld* — förekommit tre olika meningar. Alla äro ense om att envar av makarna skall kunna med förpliktande verkan jämväl för den andra ingå sådana rättshandlingar för den dagliga hushållningen och för barnens underhåll och uppfostran, som

sedvanligen företagas för sådant ändamål. Men härutöver innehåller den kungl. propositionen, att enahanda behörighet skall tillkomma hustrun i fråga om sedvanliga rättshandlingar för tillgodoseende av hennes särskilda behov.

*Förslag till
gifternälsbalk.
(Forts.)*

Utskottet har ansett, att tillräckliga skäl icke anförts för den avvikelse från makarnas rättsliga likställighet, som ligger däri, att under det hustrun liksom enligt gällande rätt skall kunna belasta mannen med gäld avseende hennes särskilda behov, mannen icke skall äga motsvarande behörighet för tillgodoseende av sina särskilda behov. I anledning härav har utskottet förslagit den ändring i propositionen, att envar av makarna skall äga icke blott för de gemensamma hushållsbehoven och barnens skull utan jämväl för sina egna särskilda behov ikläda sig förpliktelser med förbindande verkan jämväl för den andra maken.

Till förmån för den kungl. propositionen har reservation anförts av herr Alexanderson och ett par andra jurister. Den tredje meningens företrädes av herr Petterson i Bjälbo, som i avgiven reservation ansett, att den åt makarna i propositionen givna vidsträckta befogenheten att belasta boet med gäld lätt kan föranleda ekonomiska svårigheter i många hem och därför yrkat fullständig strykning ur lagen av den ifrågavarande bestämmelsen.

Om vi då först kasta ett öga på utskottets förslag, skall jag be herrarna erinra sig ett exempel, som herr Lindhagen på förmiddagen i dag anförde. Det var en kvinna, som i en avkrok på Söder hade en liten affär. Hon var gift med en f. d. restaurantvaktmästare, som numera icke ägnade sig åt något arbete. Hon fick underhålla honom så gott hon kunde, och herr Lindhagen berättade, huru denna kvinna tillskrivit honom och hemställt, att han måtte medverka till att den nya lagstiftningen åtminstone icke skulle sätta henne i något försämrat läge, helst icke i det läge, vari hon för närvarande befann sig. Om nu utskottets förslag går igenom, kommer det att innebära, att när denna hustrus man icke har några pengar för sina särskilda behov — mycket legitima behov, kläder, skodon eller vad som helst — så har han rättighet att taga detta på kredit och till det yttersta utnyttja de resurser varöver hustrun förfogar. Allt vad hon har i sin butik blir föremål för utmätning för de skulder han på detta sätt ådragit sig. Att detta skulle innebära en upprörande förändring till det sämre av nu gällande rätt måste var och en inse.

Detta är icke något enstaka exempel. Man skulle kunna anföra otaliga liknande. För närvarande kan en hustru, som på banken har en sparad slant, förvärvat genom hennes eget arbete, reservera denna för nödstillfällen, för sjukdom o. s. v., och får alltså undantaga densamma vid utmätning för mannens gäld. Enligt utskottets förslag drages det ett streck över detta. Mannen behöver icke vara någon dålig person därför att han kommer i skuld för de allra enklaste av de dagliga behoven. Men därmed kunna vi icke försvara en ändring av lagen i sådan riktning, att gift kvinnas äganderätt till hennes små besparingar blir fullständigt illusorisk.

Till förmån för utskottets förslag har det anförts, att man kunde

Förslag till
giftermålsbalk.
(Forts.)

tänka sig en invalid, som icke själv kunde försörja sig utan vore hänvisad till vad hustrun kunde förvärva till det gemensamma uppehållet. Ett annat fall, som åberopats i diskussionen på fullaste allvar, är det, att en ung vetenskapsman gift sig med en välsituerad flicka. Om hon då skulle vägra honom det underhåll, han behövde för att fortsätta sina studier, borde man ha lagen skriven så, att han skulle kunna sätta sig i skuld och hans frus tillhörigheter utmätas för hans räkning!

Det avgörande för utskottet har kanske icke varit dessa synnerligen uppkonstruerade fall, utan snarare utskottets önskan att åstadkomma full reciprocitet mellan makarna i rättsligt avseende. Jag skall senare komma in på en annan väg att åstadkomma denna reciprocitet, men för ögonblicket skall jag mot kravet på den fulla likställigheten på denna punkt endast erinra, att man väl icke för konsekvensens skull får ändra lagen på sådant sätt, att man inför uppenbara orimligheter. Det kan dock med fog sägas, att en viss clikhet makarna emellan är grundad i sakens natur, och att mannen på grund av sin ställning såsom i allmänhet den förvärvande bör vara strängare förpliktad än hustrun. Jag hörde någon på förmiddagen i dag på tal om utskottets konsekvensmakeri i denna punkt säga, att om man bestämmer sig för att rita en linje på ett papper, det väl icke är alldeles nödvändigt, att man för konsekvensens skull drar ut linjen till världens ände, utan man skulle väl kunna stanna på det ställe, där man finner det vara förnuftigt.

Lämnar jag nu utskottets förslag, som jag alltså under inga förhållanden vid denna paragraf kan biträda, så skall jag be att få säga några ord om propositionen.

Enligt gällande rätt svara båda makarna för gäld, som hustrun gjort för det gemensamma boets räkning, under sådana förhållanden, att det kunnat antagas ske med mannens samtycke. Jag skall nu icke ingå på frågan, i vad mån propositionen innebär en förändring i gällande lag på denna punkt — till min förvåning har jag hört anhängare av propositionens ståndpunkt hävda, att densamma blott återgiver vad som redan nu gäller — utan skall jag blott undersöka, vad propositionen här kommer att medföra för konsekvenser.

Uppmärksamheten på det betänkliga uti ifrågavarande stadgande har fästs genom en här i kammaren utdelad broschyr, med titel »Nya giftermålsbalken och kraven på likställighet, kvinnoskydd och hemskydd». I denna framhålles, att de nu föreslagna bestämmelserna stå i strid mot de allmänna strävandena att söka så mycket som möjligt begränsa kreditköpen, vilka visat sig vara till skada särskilt för de mindre bemedlade klasserna. Nu vidgar förslaget möjligheten till sådana köp och tillskapar samtidigt nya konflikthanledningar mellan makarna. För envar, som har någon kännedom om arbetarklassens levnadsförhållanden, heter det i broschyren, måste det vara bekant, vilken olycka det innebär, att inköpen av förnödenheter ofta ske på kredit. Icke blott så att familjen mången gång förledes att inköpa varor, som icke äro nödvändiga, utan även därutinnan att, när arbetslöshet och sjukdom tillstöta, har man redan anlitat sin kredit så hårt, att man måste underkasta sig svåra umbäranden. Vill man söka höja vår arbetarklass' ställning och uppfostra den till en sund ekonomisk

självständighet, bör man därför söka, så mycket som görligt är, be- *Förslag till*
gränsa möjligheterna till kreditköp. I dessa uttalanden kan jag helt *gifttermälsbill:*
och fullt instämma. *(Forts.)*

Med hänsyn till behovet av en bestämmelse, sådan som den i propositionen föreslagna, torde det ojämförligt stora flertalet av äktenskap vara sådana, att makarna kunna enas om vad familjen har råd till. Det är nu — jag erinrar om det — icke fråga om utgifterna för de gemensamma behoven, för familjens uppehälle och barnens uppfostran. Jag sade nyss, att alla äro ense om att här icke skall behövas något särskilt konstaterande av samtycke från den ena makens sida, för att båda skola bli förpliktade, utan det är bara fråga om utgifter för den ena makens särskilda behov. Då, säger jag, kommer man i de allra flesta äktenskap otvivelaktigt väl överens om vad ekonomin tillåter, att vardera maken ger ut för sina särskilda behov, och ingendera maken överskrider detta. Emellertid finnes det en kategori av äktenskap, där mannen är en drinkare eller eljest helt och hållet försummar sin underhållsskyldighet. Huru reder sig lagen med dessa? Är det nödvändigt att för dessa äktenskaps skull införa en förpliktelse för mannen att utan vidare betala allt vad hustrun tager på kredit för sina särskilda behov? Jag tror inte det. Vi hava nyss här antagit en paragraf i samma kapitel, som föreskriver, att om make gör sig skyldig till uppenbar försummelse av sin underhållsskyldighet, skall den andra maken kunna inför domstol få honom ålagt att fullgöra densamma, och vill man icke, skrida till detta yttersta medel att gå till domstol, har man i ett kapitel, som vi senare komma till, infört möjlighet att anlita medling för ändamålet. Jag menar alltså, att för de olyckligaste äktenskapens räkning lagen ställer andra remedier till förfogande, och man behöver icke för dessa äktenskaps skull införa en allmän skyldighet för den ena maken att svara för den andra makens kreditköp, för egna, särskilda behov.

Men emellan de nu anförda grupperna av äktenskap finnes en tredje kategori, omfattande ett stort antal familjer i små omständigheter, där meningsskiljaktighet lätt kan uppstå om vad den ena eller andra av makarna kan ha råd till att utgiva för egna behov, utan att mannen därför behöver vara en gnidare eller hustrun ohjälpligt slösaktig. Kan det verkligen beträffande dessa familjer vara rimligt att om makarna bli oense om vad familjens ekonomi tillåter i angivna avseende, en sådan meningsskiljaktighet skall lösas på det enkla sätt, att en hustru, som önskar sig en ny kappa, ett par nya kängor o. s. v., bara går och köper detta på kredit och sedan presenterar mannen räkningen med åberopande av lagens föreskrift om skyldighet för honom att betala den? Att en dylik ordning lätt skulle giva upphov till konflikter synes vara uppenbart. Advokater med erfarenhet på detta område intyga också, att hustruns kreditköp i familjer, som leva i små omständigheter, ofta i äktenskapstvister anföras såsom orsak till uppkommen missämja. Och vad skulle det föreslagna stadgandet leda till i våra butiker? Hittills hava affärerna måst taga någon hänsyn till sannolikheten av att när hustrun köper på kredit, detta sker med mannens samtycke. Hädanefter skulle varje affärsinnehavare som är

Förslag till
giftermålsbalk.
(Forts.)

angelägen att få sina varor sålda veta, att om icke fruns kreditköp äro alldeles orimliga, blir mannen skyldig att betala dem.

Jag ifrågasätter, huruvida lagberedningen eller propositionen framlagt bärande skäl för en bestämmelse av detta slag. Därest icke ledamöter av kammaren, som bättre än jag känna till, huru den hittills gällande lagen verkat och särskilt vad den har lett till för konsekvenser uti de breda folklagren, kunna övertyga mig om att de anförda betänkligheterna äro uteslutande av teoretisk art, kommer jag därför att rösta för herr Petterssons i Bjälbo reservation. Han åberopar icke till stöd för den något teoretiskt krav på likställighet mellan makarna — denna synpunkt har icke heller för mig någon avgörande betydelse — utan anför endast det enkla skäl, som jag nyss citerade, nämligen att den föreslagna bestämmelsen skulle komma att i många familjer föranleda ekonomiska svårigheter. Även om understundom vissa olägenheter kunna tänkas som följd av bestämmelsens utstrykande ur lagen, tror jag, att dessa olägenheter äro mindre än den skada, som i socialt avseende kan följa av bestämmelsens lagfästande. Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till herr Petterssons i Bjälbo reservation.

Herr statsrådet U n d é n : Den föregående ärade talaren föreslog en avfattning av paragrafen, som, såvitt jag förstår, är det sämsta av de alternativ, som äro uppe på denna punkt. Det förefaller mig verkligen fullkomligt orimligt, att man här skulle inskränka den rätt som tillkommer hustrun för närvarande, ty någonting annat innebär yrkandet i själva verket icke. Hustrun kan nu med förpliktande verkan för mannen ingå kreditavtal för ändamål som enligt praxis bliva desamma som förslaget avser. Hon kan gå och köpa ett par skor eller tyg till en klänning på kredit utan att behöva hava mannens samtycke. Om nu hustrun, som i ett flertal fall är förhållandet, icke har några egna penningmedel, skulle hon, ifall man ginge in på denna linje, icke hava någon kreditbasis alls för smärre utgifter för sitt eget behov. Mannen skulle ju däremot icke alls drabbas av något motsvarande. Han skulle givetvis icke i praktiken behöva hustruns samtycke för att få köpa på kredit, ty det är ju han som i regel disponerar över penningmedel och sålunda har den kreditbasis, som familjen representerar.

Till försvar för denna ståndpunkt har herr Schlyter — såvitt jag kunde förstå — närmast haft den synpunkten, att man borde inskränka konsumtionskrediten. Det är ett synnerligen behjärtansvärt ändamål, men jag ifrågasätter verkligen, om rätta begynnelsepunkten för en sådan reform är att ändra på äktenskapslagstiftningen. Jag tror för övrigt, att det finnes mera behjärtansvärda fall att tänka på än de, då hustrun köper på kredit för sina egna särskilda behov, och det finnes ju i förslaget åtskilliga korrektiv mot missbruk. Det finnes för det första i andra stycket av samma paragraf den bestämmelsen, att »rättshandling, varom i första stycket sägs, ej är förpliktande för andra maken, om den med vilken rättshandlingen slöts, insåg eller bort inse, att det, som anskaffades genom rättshandlingen ej var erforderligt». Vidare finnes det en följande paragraf, som säger, att om en make missbrukar

denna rätt, kan han förklaras obehörig att begagna den. Detta är, tror jag, alldeles tillfyllest för att skydda mot missbruk.

Jag skulle livligt beklaga, om kammaren här i en hastig vändning, därför att herr Schlyter här i dag på förmiddagen läst ett uttalande i en broschyr, skulle gå in på en linje, som endast är omfattad av en ledamot i utskottet och som jag tror skulle leda till mycket betänkliga konsekvenser.

I valet mellan de båda andra alternativen, utskottets förslag och den kungl. propositionen, vilken sistnämnda förordas i en reservation av herrar Rogberg och Alexanderson m. fl., har jag redan förut i dag uttalat, att det förefaller mig, som om propositionens ståndpunkt vore den riktigaste.

Herr Klefbeck: Herr talman! Jag vill endast giva tillkänna, att jag av något förbiseende icke har kommit att bli antecknad som reservant till förmån för Kungl. Maj:ts proposition. Jag skall icke utveckla mina skäl, då herr statsrådet nu har gjort det enligt min mening alldeles uttömmande, utan jag skall endast be att få yrka bifall till propositionen.

Skulle jag bli ställd i valet mellan utskottets förslag och herr Petterssons i Bjälbo reservation, föredrager jag givet den senare.

Herr Reuterskiöld: Herr greve och talman! Jag har en särskild reservation vid denna punkt. Som jag emellertid anser, att den, på grund av att några motioner med samma yrkande icke föreligga, icke kan komma under direkt votering eller behandling, ber jag att få förena mig i herr Petterssons i Bjälbo reservation, som jag för min del också anser vara fullkomligt tillfredsställande i sak, även om det i andra avseenden kunde finnas vissa önskemål. Jag ber att få återropa den motivering, som den förste talaren här anfört, och som jag tror i alla avseenden utgör ett tillräckligt vederläggande av de synpunkter, som från statsrådsbänken ha framhållits.

Herr greve och talman! Jag yrkar därför bifall till herr Petterssons i Bjälbo reservation.

Herr Alexanderson: Herr talman! Jag begärde verkligen ordet i förväntan på att den talare från utskottet, som yttrade sig närmast före herr Reuterskiöld, skulle föra utskottets talan. Då så emellertid icke blivit fallet, kunde det vara överflödigt att jag tillfogar något till vad herr statsrådet nyss yttrat till förmån för den kungl. propositionens ståndpunkt. Jag skall ändå tillåta mig att med ett par ord belysa frågan, därför att jag tror, att den är rätt så betydelsefull, och å andra sidan så pass invecklad att det ju kan finnas goda skäl för olika meningar, vilket bäst visas av att den stora enighet, som annars behärskat utskottet, alldeles brustit i den här punkten.

Det är tydligt, att utgångspunkten för utskottet, som herr Schlyter nyss påpekade, har varit den tanken, att det borde råda full rättslig likställighet för båda makarna i den här punkten liksom i andra punkter. Sedan har utskottet blivit ställt i valet och kvalet mellan att gå den

*Förslag till
giftermålsbalk.*
(Forts.)

linje, som slutligen blev herr Petterssons i Bjälbo reservation, nämligen att ingendera av makarna skulle med sin egen egendom svara för den andra makens personliga utgifter, eller också att låta vardera maken svara för den andras personliga utgifter. Vid den debatt, som förekom inom utskottet, kunde det icke gärna bliva någon fördolt, att bägge dessa linjer äro förenade med mycket betänkliga sidor.

Vad själva den så bestickande tanken angår, att makarna böra vara likställda här som eljest, ber jag få framhålla, att rent faktiskt kommer det ju hädanefter som hittills i den stora mängden av äktenskap att ställa sig som herr Reuterskiöld på förmiddagen ville, att ett äktenskap skulle vara, nämligen att mannen skaffar sig inkomster genom att försörja sig med ett yrke utom hemmet och hustrun väsentligen ägnar sig åt vården av hemmet; och i ett mycket stort antal fall får hon icke tillfälle att medhinna någonting annat. Vad betyder det? Det betyder, att mannen får i sin hand inkomsterna i första hand, och hustrun däremot får icke några kontanta inkomster att röra sig med annat än i den mån som mannen sin plikt — och numera sin rättsliga plikt — likmätigt lämnar henne pengar såväl till den dagliga hushållningen som också till hennes personliga utgifter. Men i den mån han är alltför snål i detta avseende, medan han kanske däremot kostar på sig själv ganska mycket, är en sådan hustru — d. v. s. en hustru, som befinner sig i den fullkomligt normala situationen att icke ha någon egen arbetsinkomst — synnerligen dåligt ställd. Det är ju klart, att hon först i sista hand vill — och för övrigt först i sista hand kan — anlita någon utväg att tvinga fram ett direkt uppfyllande av mannens underhållsplikt. Men eljest har hon ju ingen annan utväg än den som är henne given i den kungl. propositionens 12 § och som utskottet vill låta henne behålla men som enligt herr Petterssons i Bjälbo reservation och herr Schlyters yrkande skulle berövas henne. Detta är en rätt, som hustrurna, såsom herr Schlyter mycket riktigt anmärkte, av ålder ha haft. Man fruktar emellertid nu, att denna rätt, som hittills såvitt veterligt icke i någon avsevärd mån har missbrukats, nu skulle komma att bli farlig, då den komme att tydligt fastslås genom en lagparagraf. Jag tror för min del icke, att tillvaron av en lagbestämmelse i saken skall komma att verka någon sådan märkvärdig förändring i detta avseende. Jag tror tvärtom å andra sidan, att det är nödvändigt, att då hustrun genom den nya lagstiftningen i de normala fallen, då hon icke har någon arbetsinkomst, icke i något hänseende blir bättre ställd än vad hon är enligt gällande lag, eftersom mannen fortfarande — då det ju är hans inkomst — får hand om vad som kontant inflyter i huset — det är då alldeles nödvändigt att, liksom alltid hittills enligt praxis, fortfarande ha en liten säkerhetsventil, så att säga, för hustrun genom denna möjlighet att taga sina nödvändighetsvaror i klädväg och sådant på kredit, om mannen nekar henne medel därtill.

Men uppenbarligen vore det en ganska stor risk att giva en motsvarande möjlighet åt mannen. Det vore till en början tämligen *onödigt* i det ojämförligt största antalet fall, eftersom mannen där har arbetsinkomsten och kan använda denna arbetsinkomst och icke behöver vända sig till hustrun för att få pengar till sina personliga behov.

I de sällsynta undantagsfall, där saken ligger annorlunda, kunde det visserligen vara behjärtansvärt, att mannen finge en dylik rätt, men jag tror, att man ändock måste avstå från att ge honom en sådan på grund av den stora fara, som en allmän rätt för männen i detta avseende skulle innebära.

*Förslag till
giftermålsbalk.
(Forts.)*

Låt oss se, hur detta förhåller sig enligt den nu gällande rätten. En kvinna, som gifter sig med en man, vars karaktärssvaghet i fråga om utgifter o. s. v. hon väl känner, och som har vissa betänkligheter att utsätta den lilla förmögenhet, det lilla bohag, den stiekmaskin, den sparbanksbok — eller vad det nu kan vara som hon äger, för riskerna av att mannen på uteliv och förströelser och annat som han kostar på sig, skall föröda dessa tillgångar — den kvinnan kan nu skydda sig genom att begära äktenskapsförord. Och det är ett faktum, som envar kan vitsörda, som har sett erfarenhet om de äktenskapsförord, vilka nu ingivas till domstolarna, att ett icke ringa antal av dem just angå dessa ringa bon, där hustrun har vetat att i förväg skydda den lilla egendom, som hon har. Men märk nu, att enligt den nya lagen skulle emellertid hustrun icke i dylika fall kunna skydda sig genom äktenskapsförord. För närvarande häftar hustruns enskilda egendom icke för mannens gäld, alltså icke heller den egendom, som hustrun undantagit såsom enskild genom äktenskapsförord. Men enligt den nya lagen, sådan utskottsmajoriteten föreslagit den, skulle all hustruns egendom, enskild eller giftorättsgodt, komma att häfta för sådana mannens personliga utgifter.

Jag tror, att det vore oriktigt att driva det formella likställighetskravet så långt i denna punkt, där den faktiska situationen makarna emellan är så olika. Jag tror, att den kungl. propositionen har dragit de riktiga konsekvenserna av denna faktiska olikhet.

Herr Schlyter har, sedan han mycket träffande har kritiserat utskottets ståndpunkt, för sin del emellertid ansett, att det skulle innebära en allför stor risk att låta hustrun behålla den rättighet, som hon nu har, att taga varor på kredit för sina personliga behov. Såsom jag framhållit kan jag icke finna, att han i den delen av sitt anförande hade rätt. Jag tror, att man måste betänka sig mer än en gång, innan man tager tillbaka det steg, som för länge sedan är taget, då man givit hustrun en dylik krediträtt. Man måste vara desto mera betänksam, som man måste säga sig, att just åt de hustrur, varom här är fråga, kommer gunås icke den nya lagen att giva så ofantligt mycket i stället, utan man kan kanske säga, att rent praktiskt sett skulle i så fall deras ställning rentav bli försämrad i förhållande till vad den för närvarande är. De bestämmelser den nya lagen för övrigt innehåller komma de kanske aldrig i tillfälle att användas till sin favör. Den enda punkt, som för en sådan hustru kanske verkligen bleve av praktisk betydelse, där skulle den innebära en strängare ståndpunkt mot hustrun än den gällande rätten.

Med hänsyn till dessa omständigheter, herr talman, ber jag att få yrka bifall till den av mig med flera på denna punkt avgivna reservationen.

Förslag till
giftermålsbalk.
(Forts.)

Herr Lindhagen: Det är ganska vanskligt att på stående fot i kamrarna fatta beslut, som strida emot Kungl. Maj:ts förslag. Det är ömtåliga frågor, som det här rör och det händer så lätt, när riksdagen fattar beslut på stående fot, lockad därtill av några lättfattliga principer, att verkligheten sedan på ett mycket grymt sätt får umgälla vad riksdagen i den största hast har vidtagit.

Jag föreställer mig emellertid, att kammarens flesta ledamöter under inga förhållanden vilja gå på utskottets förslag. Det kan visserligen låta lekande lätt att i jämlikhetens namn ge samma rätt för mannen och hustrun att här ikläda varandra förbindelser för personliga utgifter. Men redan det exempel, som jag i förmiddags fäste uppmärksamheten på och som har tusen sina jämlikar borde tala för att detta icke kan komma i fråga. Tänk nu, om den där latmasken och parasiten, en frisk och arbetsför man, som icke gjorde ett dugg utan bara levde på sin stackars hustrus arbete och det lilla lagret i den fattiga butiken — om han nu också skulle få köpa sig kläder, som skulle få betalas av hennes obetydliga dagskassa. Vad låge det för rättvisa i det? Jag tror, att vi böra akta oss ofantligt väl för något sådant.

Å andra sidan kan man tycka, att det ur jämlikhetens synpunkt är mycket tilltalande att gå på herr Petterssons i Bjälbo linje, där man ju även fräntager hustrun den företrädesrätt hon enligt nu gällande rätt har i detta avseende, nämligen att, då hon med bindande verkan kan göra uppköp för familjens dagliga behov, hon skall också ha rättighet att köpa för sitt eget *nödiga* behov och mannen förpliktas att av familjens kontanta kassa betala vad hon då köper. Det är alldeles givet, att i en sådan fråga kommer naturligtvis det levande livet alltid att skapa vissa fall, då det visar sig, att lagen lett till orimliga eller icke goda resultat. Men man måste ju nöja sig med en allmän regel, och vi hava dock icke hunnit till den reella likställigheten mellan könen. Den kommer kanske en gång, då var och en har lika god kassa och därför är lika självständig. Ännu befinna vi oss i ett stadium, då det verkliga livet förhåller sig på det sättet, att det i de flesta fall är mannen, som har inkomsterna, och hustrun, som får be mannen om pengar till de dagliga utgifterna. När således livet självt ställt makarna i så olika förhållanden, tror jag, att den gällande lagen gjort rätt i att anpassa sig efter livet och icke konstruera fram en likställighet, som i själva verket icke finnes. Det är mycket äventyrligt att i strid mot de faktiska förhållandena, sådana de nu äro, och gällande lags anslutning till desamma, nu på rak arm helt enkelt kasta sig över på en likställighetsschablon, som icke kan bygga på någon motsvarighet i verkligheten. Det kan i sina konsekvenser leda till orimligheter och orättvisor — icke i det stora flertalet fall, ty där äro vi ju ense om att makarna själva reda upp sådana frågor — men i de konfliktfall, för vilka lagen vill uppställa en regel — så att jag ber att på det allvarligaste få varna för att här rusa åstad och i likställighetens namn ändra gällande rätt, som dock bygger på verklighetens fasta grund.

För min egen del, herr talman, kommer jag obetingat att rösta för bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Herr Åkerman: Herr talman! Jag ber endast att få tillkännagiva, att om det blir votering, kommer jag att rösta för Kuungl. Maj:ts förslag. Att jag icke har reserverat mig till förmån för detta beror endast därpå, att jag, när utlåtandet justerades, befann mig på permission i min domsaga.

*Förslag till
giftermålsbalk.
(Forts.)*

Herr Larsson, Edward: Inom utskottet har jag förfäktat den åsikten, att det bör råda likställighet mellan man och kvinna. Men vad det här gäller är ju egentligen krediten samt att skydda köpmannens rätt.

Jag tror, att om ett äktenskap börjar söndras, kommer en sådan krediträtt att ännu mera understödja söndringen. Den ena eller andra maken kan komma att begagna sig av denna krediträtt för att ännu mera driva på söndringen. Stridigheterna skulle kanske under andra förhållanden kunna ordnas, och äktenskapet skulle kanske kunna rättas till, men just genom denna krediträtt, kommer det att bli möjligt för den ena eller andra av makarna att göra söndringen ännu svårare. Under sådana förhållanden borde vi väl i alla fall tänka på att i första hand söka ordna det så, att söndringen förhindras.

Jag vill tillkännagiva, att jag av dessa skäl haft för avsikt att reservera mig mot utskottets förslag och att det endast är en ren tillfällighet, som gjort, att jag icke kommit att göra det. Jag ber därför nu, herr talman, att få yrka bifall till den reservation, som är framställd av herr Pettersson i Bjälbo.

Herr Trygger: Herr greve och talman, mina herrar! Jag skall endast med några ord uttala, att jag för min del kommer att rösta för herr Petterssons i Bjälbo reservation. Jag kan icke under några förhållanden vara med om att gå den väg, som utskottet har gått, men även Kungl. Maj:ts förslag finner jag icke tilltalande, sedan makarnas förhållanden ordnats på sätt som skett i den kungl. propositionen.

Därtill kommer emellertid en annan sak. Herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet gjorde gällande, att om man över huvud taget vill söka inskränka den s. k. konsumtionskrediten, är det icke platsen att arbeta därför genom någon bestämmelse i den här ifrågavarande lagen, utan nämnda fråga får tagas upp i annat sammanhang. Jag undrar, om icke detta är en felaktig syn på saken. Det är icke konsumtionskrediten i allmänhet, som man nu vill rikta sig mot, utan vad man riktar sig mot är att ena maken genom skuldsättning undergräver boets ekonomiska ställning, vilket är ytterst betänkligt och kan medföra även andra än ekonomiska följder av mycket svår art för det äktenskapliga samlivet. Jag anser, att när det som här gäller makarnas enskilda behov, bör icke vägen, varigenom ena maken, särskilt hustrun, skaffar sig erforderliga medel, vara den, att hon anlitar krediten och på så sätt tvingar mannen att betala. Det är enligt min åsikt en felaktig väg. Man måste ha ett annat medel. Jag tror icke, att det är någon som helst risk att stanna vid vad herr Pettersson i Bjälbo har föreslagit. Jag är övertygad om att den rättighet att skuldsätta boet för tillfredsställande av sina särskilda behov, som hustrun -- enligt

Förslag till
gifternålbalk.
(Forts.)

Kungl. Maj:ts förslag skulle få, i högre grad än för närvarande är fallet kan medföra ganska menliga följder. Vi skola komma ihåg, att det finns icke endast dåliga män, utan det finns också dåliga hustrur, särskilt på det ekonomiska området oförståndiga hustrur. I våra dagar, när inom alla klasser, arbetarklassen icke undantagen, kvinnornas begär efter bjäfs och lyx och grannlåt utvecklat sig i så hög grad, som nu är fallet, då gäller det verkligen att se till att hustrun icke får tillfredsställa dylika behov utan mannens samtycke på bekostnad av familjens ekonomi.

Jag ber att få yrka bifall till herr Petterssons i Bjälbo reservation.

Herr Ekman, Karl Johan: Jag tror, att förevarande bestämmelse i den praktiska tillämpningen kommer att visa sig vara en av de mest betydelsefulla av lagens bestämmelser. Det förhåller sig nämligen så, att i de allra flesta hem i vårt land har man ingen förmögenhet, utan man lever av inkomsterna för dagen. Således måste utgifterna rättas efter boets tillgångar, såframt icke ställningen mycket snart skall ohjälpligt undergrävas. Vi äro alla ense om, att en man, som för ett oordentligt levnadssätt, mycket lätt kan fördärva hemmets ekonomi. En gammal erfarenhet säger oss emellertid, att hemmets ekonomiska ställning också i synnerligen hög grad är beroende av hustruns sätt att handhava de medel, som boets tillgångar medgiva henne att disponera. Ett gammalt ordspråk säger, att hustrun bygger hemmets välstånd, och jag tror, att det ligger en djup sanning däri, om nämligen hustrun är klok och förständig. Men i motsatt fall äventyras i lika hög grad detta välstånd. Den som i likhet med mig i många år har utövat domarverksamhet vet, att i ofantligt många fall hemmets ekonomi undergräves just genom hustruns åtgörande att på ett oförståndigt vis belasta hemmet med gäld. Männen försöka stundom skydda sig mot sådant genom tillkännagivande i tidningarna, att de icke betala sin hustrus skulder. Effekten av ett sådant tillkännagivande är dock tvivelaktig. Skulle emellertid de bestämmelser, som här föreslås vare sig av utskottet eller av Kungl. Maj:t, bli gällande lag, komme alldeles givet ett större spelrum att lämnas för en obetänksam husmoder att för sina enskilda behov belasta hemmet med gäld, och jag tror icke, att detta bör uppmuntras. Är förhållandet i äktenskapet gott, tror jag icke, att hustrun på något sätt kommer att sakna vad hon behöver. När däremot förhållandet blir mindre gott, får hon kanske ett vapen i händerna, som kan bli mycket farligt. Jag skulle icke vilja tillråda, att man bifaller vare sig vad Kungl. Maj:t eller vad utskottet föreslagit, utan jag kommer att rösta för den reservation, som är avgiven av herr Pettersson i Bjälbo. Jag tror, att denna bäst överensstämmer med den uppfattning, som man i allmänhet har, av nödvändigheten att skona de små hemmens tillgångar och medel till hemmets gemensamma bästa.

Herr Lindqvist: Herr greve och talman! Jag har icke för vana att giva mig in på andras klöveråkrar. Då detta närmast

är en juristfråga, skall jag därför icke upptaga tiden alltför länge. Mitt förstånd och min erfarenhet av livet har emellertid sagt mig, att det nog icke alltid är så, att den juridiska formen, sådan den fått uttryck i lagtexten, alltid är den allra riktigaste och bästa. Det är alldeles riktigt, som några talare framhållit, att det ju här icke gäller att lagstifta för lyckliga äktenskap, ty där ordnas dessa förhållanden på ett så pass kollegialt sätt, att lagen icke behöver träda emellan. Det gäller ju här sådana fall, där detta lyckliga förhållande icke råder, utan där tråkigheter uppstå. Jag måste då säga mig, att sådana tråkigheter uppstå likaväl bland de breda befolkningslagren som bland de högre samhällsklasserna. Jag kan för min del icke finna, att man går kvinnornas rätt för nära eller sätter den åsido, om man nekar dem att självrådigt få köpa varor för sina särskilda behov, som mannen sedermera får betala. Herr statsrådet säger så bevekande, »att det ju kan vara en fattig hustru, som kan behöva köpa sig en klänning eller ett par skor, och nog vore det väl rimligt, att hon skulle få det». Ja, herr statsrådet, i lyckliga äktenskap pläga man och hustru rådgöra i sådana saker, och då går det nog i allmänhet rätt bra att ordna saken. Men det är naturligtvis icke uteslutet, att en sådan fattig hustru också kan missbruka sin rätt att köpa på kredit genom att dagen därpå gå och pantsätta vad hon köpt. Sådana förhållanden äro icke alls otänkbara. Jag har därmed icke velat säga, att kvinnorna äro sämre än männen, utan endast velat framhålla, att jag tycker, att det kan vara rimligt och riktigt, att man kommer överens om sådana saker, och där man icke kan komma överens, bör man icke lämna den ena parten rätt att skaffa sig varor på kredit och sedan tilltvinga sig betalning ur den andras tillgångar. Med de erfarenheter jag har i detta fall tror jag, att det skulle vara lyckligast att bifalla den av herr Pettersson i Bjälbo avgivna reservationen, till vilken jag, herr greve och talman, ber att få yrka bifall.

Herr K l e f b e c k: Herr talman! Det var ett yttrande av min högt värderade granne, som uppkallade mig. Han talade om att denna paragraf enligt Kungl. Maj:ts proposition skulle möjliggöra för hustrun att köpa all möjlig bjäfs och grannlåt på kredit, som mannen sedan skulle få betala. Jag vill då till att börja med påpeka, vad som här redan har sagts, att hustrun enligt nu gällande lag har rättighet att tillhandla sig förnödenhetsvaror på kredit, och vi ha tyckt det vara svårt att beröva henna en rätt, som hon redan har.

Vidare vill jag påpeka, att enligt denna paragraf det nog aldrig kan komma i fråga, att hon skulle få köpa bjäfs och grannlåt, ty paragrafen handlar om hennes särskilda behov, sådana som sedvanligen förekomma inom den sociala miljö, inom vilken hon lever, och i andra stycket av samma paragraf utsäges tydligt, att rätts handlingen icke är förpliktande för andra maken, om den som sålde bort inse, att det som anskaffades icke var erforderligt. Och därtill komma i följande paragraf bestämmelser om hur man skall gå

Förslag till
giftermålsbalk.
(Forts.)

tillväga, om maken missbrukar den rätt, som gives genom 12 paragrafen. Jag ber därför att fortfarande få yrka bifall till Kungl. Maj:ts proposition.

Herr Hult: Det förefaller mig, herr greve och talman, som om man något överdriver de farhågor, som här uttalats under denna debatt i fråga om hustruns rätt att skuldsätta boet. Om man något reflekterar över hur det skulle komma att ställa sig i praktiken om reservationen antages och blir lag, tror jag icke man kan undgå att finna, att, i de fall hustru på kredit gör uppköp för familjens behov, fråga kunde komma att uppstå huruvida icke en del varor kommit till användning endast för hustruns särskilda behov, och för vilka varor betalning icke skulle kunna utkrävas av mannen, som dock i regel ensam har möjlighet att bereda sig kontant inkomst. Detta skulle ju onekligen föranleda rätt besynnerliga konsekvenser, som jag särskilt med hänsyn till tredje mans intresse anser böra undvikas. Nu vill jag gärna medge, att det kan anföras skäl för bägge de ståndpunkter, som här stå mot varandra, men nog bör man väl ändå i denna lagstiftning åt hustru inrymma samma rätt som hon hittills haft, nämligen att för boets medel tillhandla sig även det hon behöver för sin enskilda del.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag, då jag som sagt anser, att man betydligt överdriver de farhågor, som man förmenar skulle bli en följd av ett bifall till detta förslag.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i avseende på förevarande paragraf yrkats ej mindre att det förslag skulle antagas, som innefattades i herr Petterssons i Bjälbo vid paragrafen anförda reservation. än även att motsvarande del av Kungl. Maj:ts förslag i ämnet skulle godkännas.

Sodermera gjorde herr talmannen propositioner, först på godkännande av utskottets förslag till paragrafens lydelse samt vidare enligt berörda yrkanden; och förklarade herr talmannen sig finna propositionen på godkännande av Kungl. Maj:ts förslag i denna del vara med övervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning varav och sedan till kontraposition därvid antagits godkännande av herr Petterssons i Bjälbo reservationsvis framställda förslag. uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som godkänner Kungl. Maj:ts förslag till giftermålsbalk 5 kap. 12 §, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i herr Petterssons i Bjälbo reservation vid motsvarande paragraf av första lagutskottets förslag i ämnet. *Förslag till giftermålsbalk.
(Forts.)*

Vid slutet av den häröver anställda omröstningen befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 32;

Nej — 80.

13 och 14 §§.

Godkändes.

15 §.

Denna paragraf hade följande avfattning:

Hustrun erhåller med vigseln mannens släktnamn; dock må hon bära sitt eget och mannens namn i förening, om hon gör anmälan därom i den ordning Konungen bestämmer.

I avgiven reservation hade herr *Pettersson* i Södertälje, i anslutning till herr *Hellbergs* motion i ämnet, hemställt, att 5 kap. 15 § måtte erhålla följande lydelse:

Hustrun erhåller med vigseln mannens släktnamn; dock må hon bära sitt eget eller sitt eget och mannens i förening, om hon gör anmälan därom i den ordning Konungen bestämmer.

Herr *Hellberg*: Herr talman! Jag har väckt en motion, vari yrkas ändring i det kungl. förslaget på denna punkt.

Motionen har tillkommit på tillskyndan av den kvinnliga minoritet, som närmast beröres av den fråga, som här föreligger. Det är från samma minoritet, representerad av ett 80-tal personer, som den adress utgått, vilken delats omkring här i kammaren och vari undertecknarna uttala sig mot »det principiellt oriktiga och i många fall olämpliga i att en kategorisk och ovillkorlig bestämmelse beträffande gift kvinnas rätt till släktnamn införes, innebärande en inskränkning i hennes för närvarande av tvingande lagbud icke inskränkta rätt att såsom släktnamn fortfarande under äktenskap bära det namn hon haft såsom ogift». Jag beklagar blott, mina herrar, att inte någon av dessa representanter för den nämnda kvinnliga minoriteten här själf kan föra dess talan; jag är övertygad om, att hon skulle göra det på ett mycket bättre och mera övertygande sätt än jag förmår.

Det gäller här, såsom av det upplästa stycket av adressen framgår, att fråntaga kvinnorna en urgammal rätt, som satt märken i vår historia, fråntaga dem den rätten i en tid, då denna rätt synes vara vida mer behöflig än den förut varit, och detta genom en lagstiftning, som i övrigt avser att utvidga deras rättigheter. Detta sy-

Förslag till
giftermålsbalk.
(Forts.)

nes mig vara en underlig motsägelse. Jag tillåter mig citera ett uttryck ur min motion: »Om den rätten förut varit kvinnorna förmenad, hade det varit i sin ordning att nu införa den i den nya äktenskapslagen. Men när hon nu i stället äger den, blir det en desto besynnerligare motsägelse att borttaga den genom en lag, som i övrigt avser att öka hennes självständighet.» Utskottets egentliga skäl för att främtaga kvinnan denna urgamla rätt angives sålunda: »den personliga gemenskap mellan makarna, som äktenskapet medför, bör erhålla sitt uttryck däri, att bägge makarna hava samma släktnamn». Jag kan i allmänhet erkänna det berättigade häri. Men det väsentliga är dock, att gemenskapen i äktenskapet finnes, inte att den nämnes. Och framför allt synes mig dess uttryck i namn inte vara så viktigt, att det bör öva våld på individens rätt och frihet. Nu tröstar utskottet med att det inte är så farligt: det gäller ju endast kvinnans borgerliga namn, heter det i utskottets motivering för avslag. Det förefaller mig dock, att det är en ganska klen tröst. Utskottet fäster sig blott vid de i detta avseende mindre besvärliga fallen, vid kvinnliga författare och konstnärer. Och det förstår jag mycket väl, att det inte är meningen, att en kvinnlig skriftställare skall för framtiden förbjudas att använda sitt flicknamn som *nom de plume*. Det förstår jag, att likaväl som det är tillåtet för en kvinnlig skribent att använda en pseudonym bör hon också få använda sitt flicknamn — jag förstår, att sådana företeelser som René och Marika Stjernstedt inte skulle bli förbjudna i framtiden. Men det är just när det är fråga om borgerliga yrkesidkare, som frågan blir av större vikt, när det blir fråga om kvinnor, som driva affärsverksamhet, kvinnliga läkare och liknande. Sådana som då skapat sig en ställning under eget namn före inträdet i äktenskapet skola nu efter denna lag bli tvungna att uppgiva detta namn. Låt oss som exempel taga en kvinnlig läkare. Hon har skaffat sig ett namn och en klientel, som känner detta namn. Om hon nu gifter sig, kan hon behålla detta namn. Hon kan använda det i alla fall, även vid officiella tillfällen, hon kan med det underteckna sina recept, sina framställningar till medicinalstyrelsen, hälsovårdsnämnden och så vidare. Det förekommer ju veterligen åtskilliga sådana fall. Det är numera inte något ovanligt, att så kallade kamratäktenskap ingås, att en kvinnlig och en manlig läkare gifta sig med varandra. Om de få ett gemensamt namn, så ligger det i sakens natur, att detta lätt kan föranleda förvecklingar och missförstånd. De hava kanske olika specialitéer. En av dem blir påringd, och den andra svarar i tro, att det är honom patienten söker. Så blir det trassel och krångel — det kan hända, att ett hundratal påringningar om dagen förekomma, om då i varje fall måste klargöras om det är den ene eller den andre doktorn av samma namn som sökes, så är det klart, att detta blir en stor olägenhet.

Nu har utskottet menat, att all rättfärdighet är uppfylld genom den möjlighet, som anvisats i det kungl. förslaget, att en kvinna kan på särskild anmälan få behålla sitt namn tillsammans med mannens. Jag tror emellertid att även detta är en ganska dålig

utväg. Först och främst är det min mening, som jag i motionen sagt, att sådana där dubbelnamn äro ett oting. I synnerhet om det är långa namn, blir det nästan omöjligt att använda dem i praktiken — det visar sig, att i regel använder man, där sådana dubbelnamn förekomma, endast det senare. Det är också givet, att om så sker, så kunna precis samma förvecklingar, som jag förut antytt, förekomma även i detta fall.

*Förslag till
giftermålsbalk.
(Forts.)*

Det synes mig, att det finnes inget som helst giltigt skäl, varför den ordning, som rätt hittilldags, skall upphävas. Den har inte, det vågar jag påstå, medfört något slags förargelse eller något slags menliga inverkingar. Det enda utskottet anfört som bevis för att den skulle vara menlig, det är, att en förändring gjort sig kännbar med hänsyn till det alltmer utvidgade statliga försäkringsväsendet. Jag får säga, mina herrar, att det tycker jag verkligen är ett mycket svagt skäl: att nu en gammal rättighet skall uppoffras bara för att den kan vara förenad med ett eller annat litet obehag i fråga om försäkringsväsendet. När man i fråga om mantalsskrivning och kyrkoskrivning får lov att finna sig tillrätta med så trassliga förhållanden som de, vilka uppstå genom tjänstefolks ideliga flyttningar, då må jag säga, att ett sådant skäl som detta förefaller rent ut sagt löjligt.

Jag kan inte se, att något verkligt annat skäl föreligger än det, som en av de med detta förslag missbelättna kvinnorna för mig gav uttryck åt i de orden: det skall förstas vara preussisk uniformitet! Jag tycker, att det vore den svenska representationen värdigare, det vore mera humant, mer kultiverat att i detta fall hävda regeln men ge plats för undantagen. För min del anser jag, som jag i motionen sagt: »att bibehålla det namn, man en gång fått, bör vara vars och ens, varje kvinnas liksom också varje mans, rättighet. Det har varit så hittills, och det bör så förbli». När utskottet i sin allmänna motivering så varmt hävdar, att en hustru bör råda över sin egendom, då tycker jag verkligen, att det med skäl kan krävas, att hon också bör få råda över sitt namn. Jag är fullkomligt övertygad om, att i de allra flesta fall kommer hon i alla fall enligt gammal tradition att uppge det och antaga mannens. Så är det ju nu i det alldeles övervägande antalet fall, och så kommer det tvivelsutan att förbli, i varje fall inom överskådlig tid. Men om i enstaka fall på särskilda skäl hon anser det vara för sig förmånligt eller viktigt att få behålla sitt namn, varför skall man då tvinga henne att uppge det?

Det synes mig, att den enda reservanten i utskottet, utskottets ärade ordförande, har givit den paragraf, som här skall insättas, den lyckligaste formuleringen, när han föreslagit följande: »Hustrun erhåller med vigseln mannens släktnamn; dock må hon bära sitt eget eller sitt eget och mannens namn i förening, om hon gör anmälan därom i den ordning Konungen bestämmer.» — Detta synes mig vara det riktiga. Man stadgar regeln först klart och bestämt, men medger sedan undantag, där skäl för sådana föreligga. Jag anser, att det

Förslag till
giftermålsbalk.
(Forts.)

är den enda lagstiftning på denna punkt, som är rimlig och som höves den kulturutveckling vi hava nått. Jag anhåller därför, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr Å k e r m a n: Herr talman! Jag skall be att få yrka bifall till utskottets förslag. Jag skall villigt medgiva, att det ligger mycket i det som herr Hellberg säger, men man får besinna, att lagen är skriven för vad danskarna kalla »de jaevne Folk», för folk i allmänhet. Och bland dem är det nog en inrotad föreställning och gängse sed, att hustrun skall bära mannens namn. Visserligen var det kanske annorlunda, om man går långt tillbaka i tiden, så långt som till Kristina Gyllenstierna. Nu vet man ju dock ej riktigt vad hon kallades i societeten på den tiden. Det är mycket möjligt, att man kallade henne fru Sture fastän vi tala om henne som Kristina Gyllenstierna. Det må dock hava varit hur som helst i gamla tider, det är likväl ett faktum, att i våra dagar och långt dessförinnan har det varit en given regel bland folk i allmänhet, att hustrun bär mannens namn. Därför har man i utskottet tyckt, att det icke skulle vara så stor uppoffring för kvinnorna att foga sig i dessa bestämmelser.

Jag vill nämna, att de norska och danska lagförslagen ingenting innehålla i denna sak, men det beror på, att man där ämnar ordna denna fråga i en särskild lag. Jag kan verkligen ej förstå, att det skäl som av utskottet anförts om det statliga försäkringsväsendet skulle vara löjligt, ty när man vet, vilket förfärligt besvär det är, att vid tillämpningen av försäkringen finna människor och taga reda på deras namn, anser jag, att man icke med fog kan beteckna utskottets skäl härutinnan som löjligt. Jag skulle kunna säga mycket mer härom, men jag vill icke uppehålla tiden, utan yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr Re u t e r s k i ö l d: I den här föreliggande frågan måste jag, även om det kan förefalla underbart, instämma med motionären och reservanten. Då lagförslaget uppenbarligen bygger på, att hustrun skall kunna vara självförsörjande, och, efter vad det också har sagts, vill uppmuntra härtill, så synes det mig, att i sådana fall, där hon före äktenskapet verkligen varit självförsörjande och under sitt dåvarande namn verkligen vunnit till exempel en klientel, där det är fråga därom, eller blivit på visst sätt känd, vare sig som stadsfullmäktig eller på annat sätt, så finnes det intet skäl, när hon sedan gifter sig, att hon skall bli obekant genom att taga sin kanske obekante mans namn. Det förefaller mig, att i de fall, då hon är självförsörjande, tala starka skäl för motionärernas mening. Jag skulle för min del helst se, att denna fråga före äktenskapets ingående ordnades mellan den blivande mannen och hustrun. Då därom emellertid icke föreligger motion, har jag i samband med paragraf 1 i detta kapitel givit uttryck för denna uppfattning som den riktiga, men i valet mellan att bifalla Kungl. Maj:ts förslag och herr Hellbergs motion, sådan den är upptagen i herr Petterssons i Söder-

tälje reservation, ber jag, herr greve och talman, få yrka bifall till herr Petterssons i Södertälje reservation.

*Förslag till
giftermålsbalk.*
(Forts.)

Herr *Lindhagen*: Den sista voteringen här i kammaren och ännu mer voteringen i motsvarande fråga i andra kammaren visar ju, att här lever och frodas trots allt en ganska kraftig maskulin renässans. Man avskaffar målsmanskapet, men mannen, som har kassan, passar på att i realiteten på omvägar bakom kvinnornas rygg tillförsäkra sig ett nytt faktiskt övervälde. Vidare står visserligen en vacker devis i förslaget om att hustruns arbete i hemmet skall betraktas som ett bidrag till hemmets underhåll, men när det nu kommer till stycket, blir detta tillgodohavande ej ens uppskattat till så mycket att hon därför kan köpa sig ett par kängor eller en kappa. Under sådana förhållanden, herr talman, lär det icke heller finnas stor utsikt till att kammaren skulle vilja gå ifrån Kungl. Maj:ts förslag i förevarande del.

Emellertid komma de tankar, som ofullkomligt uttryckts i herr Petterssons i Södertälje reservation, enligt min övertygelse att en gång bliva de riktiga och även bliva efterföljda. Jag vet ej varför gift kvinna icke skall få behålla sitt eget namn, om hon önskar det, isynnerhet om hon på samma gång är självförsörjande, som den siste talaren nämnde. Skall man till och med, ehuru hon nu har denna rättighet stifta en lag, varigenom man tager ifrån henne densamma? Det är för resten gammal tradition. Man behöver icke gå till Kristina Gyllenstierna och dessa gestalter i historien, som icke kände några andra namn, fast de blevo gifta, än sitt fadersnamn. Hela den svenska bondeklassens kvinnor ha intill helt nyligen även som gifta begagnat sitt fadersnamn. Först på sista tiden hava de lagt sig till med stadsfasoner, som de tro vara gentila. Men det kommer nog en tid, då man skall återvända till ett sunt likställighetsförhållande även i denna punkt. Emellertid är också herr Petterssons i Södertälje reservation en tillbakagång från det nuvarande tillståndet, ty nu har man i alla händelser rätt att hava sitt eget namn, utan att göra anmälan hos någon. Det är något nytt, som skall införas. Men det är icke värt att ytterligare förbrylla omröstningspropositionerna genom att göra ett särskilt yrkande i detta avseende. Därför finner jag mig, herr talman, av opportunitetsskäl nödsakad att inskränka mig till att yrka bifall till herr Petterssons i Södertälje reservation.

Herr *Larsson, Edward*: Den ärade motionären anför, att den rätt som nu finnes för kvinnor att bära ett eget namn skulle frantagas dem, men redan nu måste hustrun införas under mannens namn i de officiella böckerna. Motionärens förslag är och skulle bliva en så kallad undantagslagstiftning, ty det skulle endast bliva ett fåtal fall, där man skulle begagna sig härav. Det skulle vara cirkusmänniskor, teaterfolk, vissa läkare och advokter. Det har sagts att föreliggande lagförslag i denna punkt skulle kunna åstadkomma oreda och trassel. Någon förväxling torde emellertid icke behöva ifrågakomma även om makarna ha samma yrke då kvinnans och

*Förslag till
giftermålsbalk.*
(Forts.)

mannens förnamn alltid måste bliva olika. Jag måste säga, att *na-
gon* förbindelselänk i äktenskapet bör det väl ändå vara, och därför
ber jag få yrka bifall till utskottets förslag.

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr tal-
mannen enligt framkomna yrkanden propositioner, först på godkän-
nande av nu föredragna paragraf samt vidare på antagande av det
förslag, som innefattades i den av herr Pettersson i Södertälje vid
paragrafen anförda reservationen; och förklarade herr talmannen, ef-
ter att hava upprepat propositionen på paragrafens godkännande, sig
finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning varav uppsattes, justerades och
anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som godkänner första lagutskottets i utlåtande nr 27 fram-
ställda förslag till giftermålsbalk 5 kap. 15 §, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr
Pettersson i Södertälje vid denna paragraf avgivna reservation.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hava
utfallit sålunda:

Ja — 53;

Nej — 51.

6 kap.

1 och 2 §§.

Godkändes.

3 och 4 §§.

Dessa paragrafer lydde:

3 §.

Make vare pliktig så värda sitt giftorättsgods, att det ej otill-
börligen minskas andra maken till förfång.

4 §.

Make må ej avhända sig eller med inteckning för gäld belasta
fast egendom, vari andra maken har giftorätt, utan att denne skriftli-
gen med två vittnen samtycker därtill. Är andre maken omyndig eller
bortövarande, ankomme på förmyndare eller god man att giva samtyc-

ke, varom nyss är sagt. Särskilt samtycke vare ej erforderligt, om den make, som vill företaga åtgärden, är förmyndare eller god man för andra maken.

*Förelag till
giftermålsbalk.
(Forts.)*

Har make företagit åtgärd, som i första stycket sägs, utan erforderligt samtycke, vare den ogill, om andra maken eller dennes förmyndare eller gode man väcker klander därå; han instämme dock sin talan inom tre månader, sedan han fick kännedom om åtgärden, och senast inom ett år, efter det lagfart eller inteckning beviljades.

Vad i denna paragraf är stadgat om fast egendom skall äga motsvarande tillämpning i avseende å tomträtt; och skall vad i andra stycket sägs om lagfart gälla om inskrivning.

Herr *Reuterskiöld* hade enligt avgiven reservation yrkat, att dessa paragrafer skulle avslås.

Herr *Reuterskiöld*: Jag ber att få yrka avslag å de föredragna paragraferna.

Herr *Åkerman*: Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Efter härmed slutad överläggning gjordes propositioner, först på godkännande av samt vidare på avslag å nu föredragna paragrafer; och förklarades den förra propositionen, vilken upprepades, vara med övertvägande ja besvarad.

5 §.

Godkändes.

6 §.

Denna paragraf hade följande lydelse:

Vägras samtycke i fall, som i 4 eller 5 § avses, äge rätten på ansökan tillåta åtgärd, varom fråga är, om skäl till vägran finnes ej vara för handen.

Herr *Reuterskiöld* hade enligt särskild reservation yrkat, att denna paragraf skulle avslås.

Herr *Reuterskiöld*: Jag ber att få yrka avslag.

Herr *Åkerman*: Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes enligt föreliggande yrkanden propositioner, först på godkännande av samt vidare på avslag å nu ifrågasvarande paragraf; och förklarades den förra propositionen, vilken upprepades, vara med övertvägande ja besvarad.

Denna motion avser att få till stånd vissa ändringar i ett par lagparagrafer, som stå i samband med varandra, nämligen i den nu föreliggande och i 13 kap. 13 § och jag har där även framställt ett yrkande med avseende å den föreslagna lagen om makes arvsrätt. Alla dessa yrkanden äro framställda ur en enhetlig synpunkt. De äsyfta nämligen att förhindra, att de beslut, som nu fattas, medföra rättsändringar, som komma att stå i strid med de jordpolitiska synpunkter, som redan hava tillämpats vid den lagstiftning, som hittills ägt rum, och vilka väl även komma att göras gällande vid den lagstiftning, som i samma syfte ytterligare kommer att företagas. Jag skall be att så kort som möjligt få för kammaren antyda konturerna till det problem, för vilket jag nu vill påkalla uppmärksamhet.

Jag ber till en början att få säga, att när man läser den utförliga motiveringen till det förslag, lagberedningen framlagt till ny giftermålsbalk, får man det intrycket att lagberedningen utfört ett omsorgsfullt och skickligt lagtekniskt arbete, men man kan knappast undgå att lägga märke till, att lagberedningen så gott som utslutande haft sin uppmärksamhet riktad på det speciella område, som den haft att behandla, och att det därför finnes en lucka i lagberedningens motivering. I densamma beaktas nämligen nästan icke alls den inverkan de föreslagna rättsändringarna komma att ha på de livsförhållanden, som regleras inom andra rättsområden. Jag tror att man icke skall kunna förneka, om man uppmärksamt granskar de synpunkter, som gå igenom lagberedningens motivering, att lagberedningen arbetat med en ganska trång horisont. Jag erkänner, att en frestelse i sådan riktning föreligger vid all partiell lagstiftning, men man kan vid ett studium av lagberedningens betänkande knappast undgå att känna en viss vemodig längtan efter den allomfattande blick och samhällsvisdom, som brukar finnas hos de stora lagstiftare, vilka förvärvat sig ett beundrat namn. Jag skulle naturligtvis icke gjort denna reflexion, om jag icke ansåge, att det drag i lagberedningens arbete, som jag här berört, menligt inverkat på utformningen av rättsatserna i det förslag, som nu föreligger till kammarens avgörande.

Den begränsning av synfältet, som lagberedningen frivilligt pålagt sig, har varit så snäv, att lagberedningen, såsom i min motion framhållits, icke ens ansett sig behöva utreda, vilken inverkan de föreslagna reglerna om makars förmögenhetsförhållanden komma att utöva i arvsrättsligt avseende. Men den erinring jag här velat framställa har en vidare räckvidd. Lagberedningen — det är *det* jag vill framhålla — har allt för ensidigt fäst sin uppmärksamhet vid den utveckling, som sedan den franska revolutionens tid ägt rum på personrättens, på familjerättens område, och lagberedningen har därför icke tagit vederbörlig hänsyn till den motsatta strömning, som under de senaste femtio åren och särskilt i våra dagar med växande styrka gör sig gällande på förmögenhetsrättens område. Inom familjerätten har individualismen hållit sitt segertåg. Där har individen befriats från allt flera och flera tryckande band. Individens frihet har där varit

Förslag till
giftermålsbalk.
(Forts.)

Förslag till
giftermålsbalk.
(Forts.)

ledmotiv. Men huru hava förhållandena ställt sig inom förmögenhetsrätten, och hurudana äro de där för närvarande, om man ser på rättsutvecklingens riktning? Jo, där är det alldeles tvärtom. Där ålägger man individen, särskilt i fråga om fast egendom, allt flera inskränkningar i hans rörelsefrihet, i hans förfoganderätt och äganderätt, och detta sker icke bara i samhällets intresse, utan även till andra samhällsmedlemmars fördel. Där anser man sig böra alldeles i strid med individualismens läror pålägga individen allt flera och flera band. Där anser man sig kunna underordna individens frihetskrav under andra hänsyn. Individualismen möter lagstiftaren inom det livsområde, som regleras i förmögenhetsrätten, i form av kapitalismen. Det är alltså den, som man söker binda inom behöriga gränser. I detta sammanhang vill jag endast erinra om åtgärder, som i sådan riktning vidtagits i avseende å fast egendom, och jag vill då framhålla, att vi i vårt land hava en statens jordpolitik, vilken såväl upptager jordfördelningens problem till behandling som även inriktar uppmärksamheten på önskvärdheten att förhindra, att jorden i för stor utsträckning får karaktär av en handelsvara, som går i köp såsom lösöre. Det är tydligt, att hela denna tankevärld varit alldeles främmande för lagberedningen. Man finner ingenting därav i dess betänkande. Och det är därför — det måste jag säga — som detta betänkande gör intryck av en blek efterklangslagstiftning från den rena individualismens tidevarv. Jag skall icke undandraga mig skyldigheten att med avseende på den punkt, som nu är före, och i fråga om ett par andra, som med den stå i sammanhang, visa, huru främmande lagberedningen stått för de samhällslivets problem jag här antytt.

Lagberedningen motiverar sitt förslag, att giftorätten skall utsträckas så, att den kommer att omfatta all makarnas egendom — således även den fasta egendom, som någon av makarna före eller under äktenskapet ärvt eller före detsamma förvärvat, vilken egendom enligt gällande rätt är undantagen från giftorätt, utan en tanke på att denna lagförändring har en jordpolitisk betydelse. Lagberedningen säger härom, att det stadgande, som nu finnes i gällande rätt och som innebär, att fast egendom av nyssnämnda slag skall undantagas från giftorätten, »härleder sig från den tid, då släkten ansågs hava vidsträckt anspråk på sådan egendom. Att stadgandet, sedan ett sådant släktens anspråk icke vidare godkännes, fått stå kvar och till och med så sent som 1898 utvidgas till att omfatta även fast egendom i stad måste betraktas såsom en anomali, som får sin förklaring däri, att stadgandet medför ett visst skydd för hustrun mot följderna av mannens missbruk av hans förvaltningsrätt.» Det är hela den motivering, som lämnas, och således har den jordpolitiska synpunkten helt och hållet lämnats utom synfältet.

Lika litet som av lagberedningen har denna synpunkt beaktats i den motivering, som lämnats av justitieministern i den kungl. propositionen. Han följer den tankegång, som varit bestämmande för lagberedningen.

I min motion har jag fäst uppmärksamhet vid den synpunkt, som jag tillåtit mig att här understryka, och första lagutskottet har därför i föreliggande betänkande icke kunnat undgå att taga hänsyn till densamma. Jag måste då erkänna, att lagutskottet medger, att denna synpunkt för visso har betydelse, ehuru lagutskottet säger, att gällande rättsregel om ärvd fastighets enskilda natur icke har så stor betydelse, som man i allmänhet föreställer sig. Lagutskottet bestrider emellertid icke, att den uppfattning jag uttalat i min motion är riktig, nämligen att den föreslagna regeln om giftorätten kommer att verka i sådan riktning, att jorden mobiliseras. Lagutskottet bestrider icke, att den kommer att medföra ökade svårigheter för en arvinge att övertaga efterlämnad jordbruksfastighet. Lagutskottet förnekar icke, att en sådan bestämmelse skall leda till, att fastigheter komma att i ökad omfattning gå till salu. Vad är det då för skäl, på grund av vilka lagutskottet tillstyrker den föreslagna lagändringen? Jo, lagutskottet säger på följande sätt: »I varje fall är det uppenbart, att arvs skiftena i långt högre grad än bodelningarna på grund av giftorätt äro ägnade att medföra styckning av fastigheter. Och då den för visso betydelsefulla frågan om familjerättsliga lagstiftningsåtgärder till förekommande av jordens allt för stora splittring och mobilisering synes bäst kunna prövas i ett sammanhang, bör detta enligt utskottets mening icke ske nu, utan vid den förestående revisionen av arvsrätten.»

Det har givetvis varit ganska lätt för reservanterna, herrar Pettersson i Bjälbo och Rogberg, att i sin reservation vederlägga de skäl, som lagutskottet sålunda angivit. Det är ju uppenbarligen alldeles orimligt att nu taga ett steg, som medför ökad fara för jordens splittring och mobilisering, med utsikt, att man längre fram, vid revision av arvsrätten får taga detta steg tillbaka. Det finnes, mina herrar, förut så många exempel i den moderna svenska familjerättsens historia på att lagstiftaren irrat hit och dit och gjort ändringar, som han några år senare fått göra tillbaka, att det icke finnes skäl att rikta vår rätts-historia med ytterligare exempel på en sådan politik.

Jag ber att få framhålla, att den fråga, jag här berört, är av synnerligt stor betydelse. Det är av mycket stor vikt för framstegs-arbetet inom vårt jordbruk, att en jordägare vet, att han arbetar för att förkovra och förbättra kultur och byggnader å en fastighet, som efter honom skall övertagas av hans arvingar. På jordbrukets område är det så, att frukterna av de stora förbättringarna skördas endast till ringa del av den, som själv har vidtagit dessa förbättringar; de komma till stor del först senare släktled till godo. Det gäller i alldeles särskilt hög grad om förbättringar på jordbrukets område: den, som verkställer sådana, arbetar för kommande slakten. Det förefaller mig då vara ganska tydligt, att man icke bör införa rättsändringar, som komma att medföra, att jordägaren i högre grad än nu kommer att sväva i ovisshet om vem som efter honom skall bliva ägare till den fastighet, på vilken han nedlägger sitt arbete.

Jag vill nämna att första lagutskottet angivit ytterligare ett skäl

*Förslag till
giftermålsbalk.
(Forts.)*

Förslag till
giftermålsbalk.
(Forts.)

för sin ståndpunkt. Lagutskottet har anfört exempel på att i visst fall nuvarande regel om giftorättens omfattning kan verka på ett mindre tillfredsställande sätt. En ärad talare under förmiddagsdebatten har också anfört ett exempel, som uppställts efter samma schema. Men lagutskottet har ingalunda framhållit, ingalunda styrkt, att dess eget förslag kommer att verka bättre eller rättvisare. Herr Lindhagen har i dag anfört ett exempel på ett äktenskap, där nuvarande giftorättsordning uppenbarligen verkar till hustruns skada och olycka, men det är självklart, att om i det äktenskapet funnits enskild fast egendom, skulle en utsträckning av giftorätten till att omfatta även denna fasta egendom i ännu högre grad försämrat den ofördelaktiga ställning, vari den nuvarande rätten ställt denna hustru. Jag skall icke på egen hand uppställa något annat exempel, ehuru det skulle vara en lätt sak att göra det. Det torde vara nog med det påpekande jag gjort.

För mig är huvudsaken den — jag vill understryka den synpunkten — att man i avseende å giftorättens omfattning principiellt icke bör jämställa jorden med löst kapital. Man bör icke göra det, ty det är en skillnad i rättsligt avseende mellan jorden och det lösa kapitalet, som ligger till grund för hela den jordpolitik, som på sista tiden alltmer utformats.

De beklagliga följderna av den rättsregel, som lagutskottet föreslår ifråga om giftorättens omfattning förvirras därigenom, att lagutskottet ställer sig avvisande mot mitt yrkande om en ändring i samma syfte som den jag föreslagit i nu föreliggande paragraf, nämligen av 13 kap. 13 §. Mitt yrkande gäller där ökad rätt för arvinge att lösa sig till fastighet för att bevara den inom släkten.

I samma ogynnsamma riktning verkar också den nya lagen om makes arvsrätt. Den innebär, såsom kammaren torde erinra sig, att om en make dör utan att efterlämna bröstarvinge, får den efterlevande maken först halva boet på grund av giftorätt, och därefter hälften av det återstående boet, om föräldrar, syskon eller syskons avkomlingar leva, men om så nära arvingar icke finnas, hela boet. När lagberedningen framställt detta förslag till lag om makes arvsrätt, har lagberedningen icke heller därvidlag beaktat de synpunkter, för vilka jag här gjort mig till talesman. Även denna fråga har lagberedningen sett ur individualistisk synpunkt. Lagberedningen säger, såsom herrarna sett i lagutskottets betänkande, endast, att »utvecklingen har emellertid medfört, att släktbandens styrka allt mer minskats; detta bör ock inverka på släktens rätt till arv». Det är hela den motivering, lagberedningen anfört, och den har icke behandlat den här föreslagna lagen ens ur synpunkten av dess samband med den gällande arvsrätten och ej heller ur andra och vidare synpunkter.

Alltså, den anmärkning, som jag velat framställa vid behandlingen av denna paragraf, är den, att dess inverkan ur jordpolitisk synpunkt icke blivit på tillfredsställande sätt utredd och beaktad. Jag skulle vilja, såsom en ytterligare förklaring till att så blivit

förhållandet, peka på en rent teknisk detalj i riksdagsarbetets ordning. Den föreliggande kungl. propositionen har behandlats av första lagutskottet. Detta utskott har icke haft att behandla de propositioner och motioner, som ha jordpolitisk syftning, utan dessa framställningar ha gått till andra lagutskottet. Första lagutskottet har därför icke haft särskild anledning att tänka på dessa problem. Det har å andra sidan varit en helt naturlig sak, på grund av det arbetsmaterial, som förelegat för mig såsom medlem av andra lagutskottet, att jag kommit att betrakta föreliggande proposition ur de synpunkter jag här avgivit. Andra lagutskottet har vid innevarande riksdag att taga ståndpunkt till flera brännande jordpolitiska frågor, och av denna anledning är det självklart, att för mig måste vid behandling av denna proposition framstålla sig problemet, huru det beslut, som jag här förutser, skall kunna överensstämma med de riktlinjer, som komma fram vid andra lagutskottets arbete.

Jag vill sluta med att framhålla, att det förefaller mig betänkligt att nu fastslå dessa i den kungl. propositionen föreslagna regler även ur den synpunkten, att det föreliggande lagförslaget ingår såsom ett led i det skandinaviska samarbetet och att det därför kommer att bli synnerligen svårt att om några år, därest detta på grund av rent svenska synpunkter skulle vara önskligt, få en ändring till stånd. Om vi vid behandlingen av jordpolitiken komma till det resultatet, att det är nödvändigt att ändra dessa regler, komma vi att få till svar, att de antagits under skandinaviskt samarbete, och det vore högst betänkligt att rubba dem. Jag ber vidare att ur synpunkten av detta förslags ställning såsom ett led i det skandinaviska samarbetet få säga, att jag befarar, att antagande av det kungl. förslaget oförändrat även i den paragraf, som nu föredragits, kommer att hava synnerligen menliga följder med avseende å det skandinaviska samarbetets framtid. Det uttalades, när detta arbete sattes i gång på familjerättens område, stor oro för att ett samarbete på detta ömtåliga område skulle möta svårigheter, att det skulle framkallas ett motstånd, som kunde bli farligt för den skandinaviska lagstiftningen i dess helhet. Vid det sista juristmötet, som hölls i höstas här i Stockholm, uppträdde en framstående dansk målsman för detta skandinaviska samarbete och yttrade, att det föreföll honom såsom en saga, att det nu kunde föreligga lika lydande lagförslag, i stort sett, för alla de tre skandinaviska länderna, och att det såg ut, som om full enighet skulle råda på familjerättens område. Emellertid var den enighet, som då förelåg, endast skenbar. Det har visat sig, att ett ingalunda föraktligt motstånd framkommit. Att vid en votering, som hölls i denna kammare beträffande 5 kap. 1 §, det blev en så pass stor minoritet som nu var fallet, är en företeelse, som måste anses vara synnerligen betydelsefull, och min övertygelse är, att om det skandinaviska samarbetet leder till genomdrivande av sådana beslut som det, vilket här föreslås i förevarande paragraf, kommer motståndet mot det skandinaviska samarbetet att mer och

*Förslag till
giftermålsbalk.
(Forts.)*

Förslag till giftermålsbalk. mer ökas. Jag skulle därför för min del, ur denna synpunkt, icke vilja tillönska Kungl. Maj:ts proposition seger i den punkt, som föreligger.
(Forts.)

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den reservation, som är framställd av herrar Pettersson i Bjälbo och Rogberg och går ut på att fast egendom på landet, som makar före eller under äktenskapet ärvt eller förut förvärvat, skall vara undantagen från giftorätt.

Herr A l e x a n d e r s o n: Vi hava nu haft nöjet att höra ett försenat principdebattsanförande. Vid denna sena timme skall jag emellertid icke ingå på de stora principfrågor, som den ärade talaren ansåg lämpligt att på detta skede av diskussionen upptaga, utan jag skall för min del hålla mig till den speciella fråga, som föreligger i denna paragraf.

Den ärade talaren ville icke tillönska Kungl. Maj:ts proposition seger i denna punkt, och det kan jag mycket väl fatta. Eftersom hela hans ståndpunkt tydligen är en helt annan, är det rätt naturligt, att han önskar seger åt sin ståndpunkt. Men jag tillåter mig järemot uttala en varm förhoppning, att propositionen måtte komma att följas även i detta fall. Enligt min uppfattning blåser man upp denna fråga till helt andra dimensioner, än den verkligen har, då man gör gällande, att av den föreslagna lagändringen skulle blija följden en »bondejordens mobilisering» o. s. v. Den ytterst försiktiga hållning utskottet intagit i sin motivering — vilket talaren nyss inkasserade — beror i själva verket på att man från något enstaka håll inom utskottsmajoriteten ansett, att här skulle föreligga en viss risk för en ökad omsättning av jorden, ehuru denna icke heller på detta håll ansågs böra verka avgörande på beslutet; och med hänsyn till lämpligheten av att framlägga en enig motivering fränskilde man därför vid justeringen det, som icke alla ansågo sig kunna underskriva. För min del tvekar jag icke att uttala, att såsom förhållandena faktiskt gestalta sig i landet, blija verkningarna av den ifrågasatta ändringen synnerligen begränsade. Detta stöder jag på två grundfakta, som man bör erinra, då det talas om verkningarna inom bondeklassen av att viss fast egendom är enskild.

Det är ju nämligen inom allmogeklassen man väntar sig, att de betänkliga följderna skulle ske. Vad beträffar de högre besittande klasserna kan det omöjligt förnekas, att med den karaktär förmögenheten där numera har, då den till stor del utgöres av tillgångar, vilkas underlag visserligen ofta är fast egendom, men som juridiskt utgöres av aktier eller liknande papper, det nuvarande systemet leder till orimliga orättvisor. Det är ju så, att den som vid giftermålet eller senare infört aktier i boet, därmed ökar den samfällda egendomen, medan den som inför fast egendom, i förra fallet alltid, i senare fallet, om det är fråga om arv, behåller

den såsom sin enskilda egendom. Det är ju ett av gammalt med all rätt påtalat orättvist resultat. Men därigenom kommer till.

*Förslag till
giftermålsbalk.
(Forts.)*

Men, säges det nu, inom bondeklassen ställer det sig helt anorlunda. Där finnas icke några förmögenheter nedlagda i aktier och dylikt, utan fast egendom och inventarier. Men om nu, såsom icke sällan är fallet, inventarier av icke obetydligt värde till visst belopp införas av den ena maken, medan den andra maken inför fast egendom, kommer även här samma orättvisa att inträffa.

Nu menar man kanske att denna olägenhet får man taga för att förhindra ett större ont, bondejordens mobilisering. Men då återkommer jag till de två fakta, jag nyss syftade på. Hur går det i verkligheten till, då ett nytt släktled tar vid på släktgården? Jo, antingen förvärfvas denna gård i sin helhet såsom gemensam egendom av man och hustru, i det att son eller måg under gammelfolkets livstid, sedan de gamle satt sig på undantag, köpa hemmanet, jorden blir då, eftersom den är av makarna tillsammans förvärfvad, icke enskild, utan gemensam egendom. Eller också lever gammelfolket sin tid ut och en av arvingarna, i regel en gift son eller måg, löser ut de övriga arvingarna och tager fastigheten. Om dessa arvingar då äro till exempel fem, blir resultatet, att han får såsom enskild egendom en femtedel i hemmanet, medan de fyra femtedelar, som han under äktenskapet löst in av medarvingarna, antaga karaktären av samfällig egendom. Den omständigheten, att den ideella andel i egendomen, som han fick såsom arvinge, på grund därav blir enskild egendom, den har naturligtvis icke den verkan, som den föregående talaren antog, att den motverkar »jordmobiliseringen» på något annat sätt eller i någon annan skala, än om alla dessa fem femtedelar, som jag talat om, hade varit gemensam egendom.

Jag ber också att få framhålla, att såväl inom lagutskottet från skilda representanter just för lantmannaklassen, som efter vad jag funnit vid förfrågan hos åtskilliga lantmän i riksdagen, av vilka flertalet äro vana bo- och arvskiftesförrättare, har det vitsordats, att i alla möjliga olika landsändar i norra, mellersta och södra Sverige det är vida mer vanligt, att den nuvarande ordningen uppfattas såsom någonting orättfärdigt. Det lär till och med vara mycket vanligt, att folket självt icke känner till, att fast egendom utgör något undantag från samfällighetsregeln, och att det uppstår en stor överraskning vid upplysningen av boskiftesförrättaren, att efterlevande make icke har del i den egendom, på vilken makarna suttit och arbetat decennier igenom och som kanske fått det värde och hela den karaktär den för närvarande har, just genom att dessa makar gemensamt på den nedlagt ett mångårigt arbete. Det har till och med av en lantmannarepresentant inom lagutskottet sagts, att han för sin del betraktade såsom det allra värdefullaste i hela lagen, att denna i hans ort så starkt påtalade orättvisa nu skulle komma att hävas. Och en reservant har själv vitsordat, att det efter hans uppfattning också

*Förslag till
giftermålsbalk.*

(Forts.)

verkligen är åskådningen inom lantbefolkningen i hans bygd, att det borde vara på det andra sättet. Vid sådant förhållande synes det, att man skulle hava en mycket klar jordpolitik upplagd och mycket klara argument för att denna jordpolitik skulle komma att motverkas av den ändring, som nu avses, för att man med hänsyn till det där allmänna talesättet om jordmobiliseringen skulle vilja motsätta sig den föreslagna ändringen.

Då herr Westman menade, att denna komme att stå i strid med en tendens, som gör sig gällande på förmögenhetsrättens område, nämligen att individens fria vilja skall något beskäras, och att man skall taga hänsyn till sociala och andra synpunkter i fråga om hans frihet att disponera över sin egendom, vill jag erinra, att det blir just effekten av den lagändring, som här ifrågasättes, i flera avseenden. Det stadgas nämligen, att en make icke kan avhända sig fast egendom, som blivit giftorättsgods, utan den andre makens samtycke. Och det undrar jag, om det icke är många bland oss, som känna till historierna om de oöverlagda försäljningarna eller andra avyttringar av fastighet, till vilka den make, som ägde eller förfogade över fastighet, i hastigt mod lät sig lockas och som till båda makarnas lycka aldrig skulle blivit av, om den andre makens samtycke vore erforderligt. Familjen skulle aldrig blivit berövad den egendom, på vilken den suttit, om maken fått betänka sig och måste taga den andra maken till råds och inhämta hans samtycke.

Om dessutom arvsrätten ändras, på sätt lagutskottet med synnerlig enhällighet föreslagit, till andra makens favör, kommer även den gemensamt härmed gjorda jämkningen i giftorätten att verka därhän, att jorden kommer att samlas mera på en hand i stället för att ytterligare splittras, såsom den föregående ärade talaren ansåg vara att befara.

Med anledning av vad jag anfört ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den föreliggande paragrafen.

Herr Reuterskiöld: Även om jag skulle kunna giva den föregående ärade talaren rätt i åtskilligt, som han sagt, så föreligger det dock här en annan omständighet, som jag vill fästa uppmärksamheten på, nämligen den, att för den jord, som är släktjord, spelar arvsrätten en betydande roll. Det finnes ock ett särskilt skäl, som talar för att nu icke göra denna ändring, och det är, att denna rätt för närvarande är under omarbetande. Det skälet synes mig tala till förmån för den motion, som är framlagd av herr Olsson i Kollungeröd och som hänför sig till nu gällande rätts bibehållande. Men då här yrkats bifall till herr Petterssons i Bjälbo m. fl. reservation, som avser fast egendom på landet, och denna fråga ur andra synpunkter är den viktigaste och det kanske går lättare att få enighet på en sådan linje, synes det mig, som det vore lämpligt av mig att göra yrkande på bifall till herr Petterssons i Bjälbo m. fl. reservation, även om som sagt det måste erkännas,

att starka skäl tala för herr Olssons motion, därför att den överensstämmer med gällande rätt, som då skulle bibehållas, till dess arvsrätten i fråga blivit utredd.

*Förslag till
giftermålsbulk.
(Forts.)*

Emellertid vill jag mot den föregående talaren också erinra därom, att även om sådana fall som han anförde, kunna inträffa och ofta inträffat, finnes det också andra fall, där situationen är mycket enklare och där den rätt, som finnes, visat sig vara av betydelse. Det förefaller mig därför icke vara skäl att föregripa den blivande utvecklingen, och därför ber jag att få yrka bifall till herr Pettersons i Bjälbo m. fl. reservation.

Herr Ericsson, Aaby: Jag skall icke inlåta mig i något meningsskifte med herr Alexanderson. Jag betivlar icke, att han haft en sagesman, som yttrat sig på sådant sätt om uppfattningen på landsbygden, men jag vill konstatera, att vad han yttrat angående landsbygden och där rådande uppfattning i denna fråga var, såvitt jag förstår och så långt min erfarenhet sträcker sig, en enda stor vävnad av missförstånd.

Jag ber att få yrka bifall till den av herr Pettersson i Bjälbo m. fl. avgivna reservationen.

Herr statsrådet Undén: Då herr Westman i sitt anförande ansåg, att bestämmelsen i denna paragraf skulle komma i strid med tendenser i den moderna jordpolitiken, ber jag få framhålla, att såvitt jag förstår, finnes det inga moderna tendenser i den riktningen, att man vill på något vis stärka släktens rätt till jorden. Här skulle man ju nämligen förekomma den befarade splittringen av jordegendomen på den efterlevande makens bekostnad och till arvingarnas fördel. Vill man — och det är ju en befogad önskan — vidtaga åtgärder till förekommande av splittring, bör det ske utan förfördelande av efterlevande makes rätt, och helt säkert kommer man då att slå in på andra banor, än man skulle göra om man toge herr Westmans förslag. Det är i sammanhang med skifteslagstiftningen och arvslagstiftningen man har anledning att beakta det spörsmålet. Jag vill också understryka, vad herr Alexanderson redan antytt, att denna fråga har en annan sida, nämligen förfoganderätten över fast egendom. Det är en gammal önskan, att den nuvarande bestämmelsen om rätt för mannen att utan hustruns samtycke sälja gemensam fast egendom, skulle upphävas, och att man således skulle likställa gemensam fast egendom med enskild fast egendom under hustruns förvaltning. Ifall man skulle utesluta den fasta egendomen från giftorättsgodset, då förfalla alla regler om vårdnaden och inskränkning i dispositionsrätten. Jag tror därför, att det vore mycket betänkligt att antaga reservationen.

Herr Åkerman: Jag anhåller att få meddela, att andra kammaren nu utan votering godkänt utskottets förslag i förevarande paragraf.

Förslag till
giftermålsbalk.
(Forts.)

Då jag nu har ordet, kan jag icke neka mig att också göra en gensaga mot herr Aaby Ericssons anförande. Han sade mot herr Alexanderson, att dennes framställning var en vävnad av missförstånd. Ja, jag vill då säga, att den enfarenhet jag gjort som domare går precis i samma riktning som den framställning herr Alexanderson gjorde. Det är ytterst vanligt på landet, att de av allmogen, som ha reda på, hurudan lagen i detta avseende nu är, försöka, när de gifta sig, att bereda sin hustru giftorätt i den fastighet de äga och för det ändamålet sälja hälften av fastigheten till henne under förlovningstiden. Det är så, och jag vill tillägga, att i utskottet vitsordades detta från flera håll av lantmannarepresentanterna, som sutto där. — Det förvänar mig, att herrarna skaka på huvudet och säga nej. — Jag kan för resten icke fatta, hur hela denna sak nu kan läggas fram såsom något slags jordpolitisk fråga. Huru mycket jorden blir styckad, beror icke nämnvärt på hustruns giftorätt, utan på huru många barn det är i familjerna. Hela denna fråga om jordens mobilisering tycker jag, att man icke alls kan giva den vikt i detta sammanhang, som somliga vilja göra.

Jag anholder att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Rogberg: Frågan om efterlevande makes rätt i fast egendom vid dödsfall står i så nära sammanhang med arvsrätten, såsom herr Reuterskiöld antydde, att det är allt skäl att uppskjuta frågan om ändring av giftorättens omfattning, såvitt det gäller fast egendom, till dess frågan om arvsrätten blivit löst.

Herr Alexanderson framhöll såsom en orättvisa, att aktier, vilka kunna avse fast egendom, skulle vara föremål för giftorätt enligt gällande lag, men däremot fast egendom, som endera maken före eller under äktenskapet ärvt eller förut förvärvat, icke skulle vara det. Men här kommer själva släktkänslan fram, och den torde vara mindre framträdande i fråga om fastighet, som står på aktier, än ifråga om fastighet, som efter vanliga arvsregler gått i arv, kanske genom flera generationer. Orättvisa synes sålunda ej här föreligga.

Det sätt, varpå köp mellan föräldrar och barn, enligt herr Alexandersons uppgift sker är nog vanligt, men det förekommer också ganska ofta att makar just med hänsyn till släktintresset anordna försäljningen så, att sonhustrun eller någon blir utesluten från äganderätten. Och vad herr Alexanderson särskilt nämnde om förhållandena i en viss landsända, där lagens bestämmelser knappt skulle vara kända eller, i den mån de vore kända, ansåges icke rättvisa, torde den där rådande uppfattningen bero därpå, att avvittning så nyligen övergått de avsedda orterna, att man kan säga, att släktkänsla i förhållande till jorden mindre hunnit utvecklas.

Jag anholder att få yrka bifall till den avgivna reservationen, beträffande vilken jag ber att få nämna, att i mom. 2 av densamma förekommer ett tryckfel. Där står: »Egendom, som make». Det skall vara: »egendom, som genom» o. s. v.

Herr von Hofsten: Liksom herr Aaby Ericsson har jag uppkallats av ett yttrande av en föregående talare, att den uppfattningen skulle vara allmän, att den nuvarande ordningen vore orättfärdig. Jag vill då vitsorda och tillåta mig uttala att, enligt den erfarenhet jag har, då jag ett femtontal år tjänstgjort såsom domhavande och känner min hembygds uppfattning tämligen väl, den uppfattningen är fast rotad bland Sveriges lantmän, att sådan egendom, varom det nu är fråga, bör vara enskild egendom.

Herr Åkerman antydde, att detta vore en jordpolitisk fråga. Jag tror, att det är en praktisk fråga, och när den är fast rotad i svenskt medvetande och svensk uppfattning, så finnes det icke någon anledning att rubba på den uppfattningen. Jag medger att det är vanskligt att komma med något yrkande på bifall till reservationen. Det kan ju rubba tankegången i det hela. Men då jag i alla fall har den uppfattningen, som jag vitsordat i överensstämmelse med flera föregående talare, ber jag att få yrka bifall till herr Petterssons i Bjälbo m. fl. reservation.

Herr Westman: Herr Alexanderson kan under inga omständigheter bestrida, att den föreslagna bestämmelsen rörande giftorättens omfattning kommer att verka i den riktningen, att en jordägare icke kan veta, om han, då han strävar för att förbättra sin ägande fastighet, arbetar icke bara för sig själv, utan även för sina ättlingar, och att detta kommer att medföra, att hans lust att nedlägga arbete och besparingar på fastighetens förbättrande i många fall kan komma att minskas. Ty det är dock i alla fall så, att en människa arbetar hellre för sina anhöriga än för vilt främmande människor, som kunna komma att bliva hennes rättsefterträdare.

Jag vill framhålla, att herr Alexanderson formulerade sin upplysning om det meddelande, som lämnats i utskottet, så, att man därav fick det intrycket, att i utskottet uppgivits, att ett allmänt missnöje vore rådande i landet med nu gällande bestämmelser om giftorättens omfattning. Emellertid säger utskottet rörande denna sak följande: »Såvitt utskottet kunnat utröna äro meningarna rörande den gällande regeln om ärvd eller före äktenskapet förvärvad fastighets enskilda natur synnerligen delade.

Det kan ju hända, att den uppfattning, som är den gamla, nämligen att den fasta egendomen är något alldeles för sig, som icke bör jämföras med lös egendom, i viss mån undergrävs genom senare tiders individualistiska åskådning, som trängt in även på detta område. Men det lider inte det minsta tvivel, att med de nya riktningar, som framträda inom vår jordpolitik, kommer denna gamla uppfattning en gång änyo till heders. Det förefaller mig därför synnerligen betänkligt, om man skulle, därför att vi nu tillfälligtvis befinna oss i en vågdal, fatta ett beslut under intryck av den nuvarande mera lösa uppfattningen i detta avseende, som enligt min bestämda övertygelse icke har framtiden för sig.

Förslag till
gifttermålsbalk.

(Forts.)

Jag vill slutligen säga, att jag ger herr Alexanderson rätt däri, att den föreslagna lagen om makes arvsrätt kan komma att medföra, att fastigheter sammanföras på en hand, ty det är givet, att om hustrun på grund av giftorätt och arvsrätt får $\frac{3}{4}$ eller hela förmögenheten med undanskjutande av andra, kan detta komma att medföra konsolidering av förmögenheten och också av den fasta egendomen. Men min invändning mot denna lag om makes arvsrätt går ut därpå, att denna lag kommer att hava till följd, att egendom, utan någon som helst grundad anledning kan uppvisas, kommer att överföras från en släkt till en annan.

Jag ber att få vidhålla mitt yrkande.

Herr Klefbeck: Herr talman! Jag vill be att få anföra ett exempel, som visar, varthän, så vitt jag begriper, reservationen kan leda. Jag tänker mig t. ex. en man, som i det gemensamma boet inför en gård, som är värd 10,000 kronor. Hustrun för in i samma bo lösören och penningar till ett värde av 10,000 kronor. De få inga barn, men de arbeta träget och troget för att vidmakthålla sin egendom, så att den bevaras, till dess genom mannens död hemmet upplöses. Vad skulle nu enligt reservationen inträffa i ett sådant fall? Jo, så vitt jag förstår, skulle t. ex. mannens brorson få först och främst hela gården, som skulle bevaras inom mannens släkt, och vidare hälften av giftorättsgodset för övrigt, d. v. s. av hustruns del 5,000 kronor och sålunda skulle hustrun efter livslångt arbete och möda få gå från gården och hemmet med 5,000 kronor.

Herr Alexanderson: Herr talman! Jag skall icke förlänga debatten, men jag vill fråga om herrarna tro, att andra kamraren med dess över etthundra lantbrukare skulle hava tagit proposition i denna punkt mot den reservation, som herr Pettersson i Bjälbo m. fl. avgivit, utan votering, därest det icke har något skäl för sig vad här sagts, att den allmänna meningen även bland lantbefolkningen och dess upplysta representanter, dess med boskiften väl förtrogna representanter, verkligen stadgat sig i den riktning att det är på tiden, att den gamla ordningen ändras.

Herr Pålsson: Jag är övertygad om, att den mening, som herr Alexanderson uttalade om giftorättsparagrafens omformulerande är fullkomligt riktig. Åtminstone i den landsdel, som jag känner till, är man visst icke belåten med paragrafen sådan den varit formulerad. Det mest pinsamma, som kan inträffa är då vid ett arvs-kifte upptäckes, att den kvarlevande maken icke har giftorätt i den fasta egendomen, utan denna går, om bröstarvingar icke finnas, till en eller flera för denne likgiltiga släktingar till den avlidne maken. Den kvarlevande får på grund av nutida bestämmelse gå ifrån det hela änskönt densamma ju kan hava tillbragt största delen av sitt liv på denna fastighet och på densamma nedlagt ett intresserat arbete.

Det måste anses vara en mycket stor orättvisa, om denna bestämmelse fortfarande får kvarstå orubbad.

Där man i tid observerat endera makens rättslöshet genom denna paragraf har man försökt ordna frågan genom testamente eller genom sken- och återköp bringa rättvisa makarna emellan.

Vad den del av skånska landsbygden beträffar, som jag representerar, tror jag alltså, att man där är mogen att taga det förslag, som här föreligger, vartill jag, herr greve och talman, ber att få yrka bifall.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen enligt de beträffande nu föredragna paragraf framkomna yrkandena propositioner, först på paragrafens godkännande samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Pettersson i Bjälbo och herr Rogberg vid lagrummet anförda reservation med rätande av det av herr Rogberg omnämnda tryckfel, så att i 2 mom. ordet »make» utbyttes mot »genom»; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på paragrafens godkännande, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som godkänner första lagutskottets i utlåtande nr 27 framställda förslag till giftermålsbalk 6 kap. 8 §, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Pettersson i Bjälbo och herr Rogberg vid denna paragraf anförda reservation med den av herr Rogberg under överläggningen omnämnda rättelse av ett angivet tryckfel.

Vid slutet av den häröver anställda omröstningen befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 70;

Nej — 35.

9 §.

Godkändes.

7 kap.

1 och 2 §§.

Godkändes.

Förslag till
giftermålsbalk.

(Forts.)

3 §.

Denna paragraf lydde:

(i *Kungl. Maj:ts förslag*:)

Häftar hustrun jämte mannen för gäld, som båda makarna eller endera gjort genom rättshandling av den i 5 kap. 12 § avsedda beskaffenhet, och vill *borgenär* söka hustrun för gälden, skall han anhängiggöra sin talan inom ett år från förfallodagen eller, om gälden skall betalas vid anfordran, från dess uppkomst; försittes denna tid, vare rätt till talan mot henne förlorad.

(i *utskottets förslag*:)

Häftar hustrun jämte mannen för gäld, som båda makarna eller endera gjort genom rättshandling av den i 5 kap. 12 § avsedda beskaffenhet, och vill *borgenären* söka hustrun för gälden, skall han anhängiggöra sin talan inom två år från förfallodagen eller, om gälden skall betalas vid anfordran, från dess uppkomst; försittes denna tid, vare rätt till talan mot henne förlorad.

Varder hustrun försatt i konkurs, vare hon ej pliktig att för dessförinnan gjord gäld av beskaffenhet, som i första stycket avses, ansvara med egendom, som hon under konkursen eller där- efter förvärvar.

Herr *Pettersson* i Södertälje hade reservationsvis hemställt, att förevarande paragraf måtte erhålla följande lydelse:

Häftar hustrun jämte mannen för gäld, som båda makarna eller endera för den dagliga hushållningen eller barnens uppfostran gjort genom rättshandling av den i 5 kap. 12 § avsedda beskaffenhet, och vill *borgenären* söka hustrun för gälden, skall han anhängiggöra sin talan inom två år från förfallodagen eller, om gälden skall betalas vid anfordran, från dess uppkomst; försittes denna tid, vare rätt till talan mot henne förlorad.

Varder hustrun — — — -- därefter förvärvar.

Herr *Rogberg*, greve *Spens* och herr *Pettersson* i Bjälbo hade instämt i herr *Petterssons* i Södertälje hemställan, varjämte herr *Reuter-skiöld* i särskild reservation förklarar sig hava ansett, att nu förevarande paragraf borde utgå.

Greve *Spens*: Herr talman, mina herrar! Av det beslut, som båda kamrarna för en stund sedan sammanstående fattat om lydelsen av 5 kap. 12 §, då kamrarna antogo herr *Petterssons* i Bjälbo reservation, blir en given följd, att kammaren nu bör godkänna det syfte, som innefattas i den vid nu förevarande paragraf av herrar *Pettersson* i Södertälje, *Rogberg*, *Pettersson* i Bjälbo och mig avgivna reservationen, som går ut på att paragrafen ej skulle avse kredit för hustruns särskilda behov. Detta syfte med reserva-

tionen vinnes emellertid nu fullkomligt med den lydelse, som förvarande paragraf har i utskottets förslag, ty denna paragraf, sådan den lyder i utskottets förslag, hänvisar till 5 kap. 12 §, som kamrarna beslutit giva förändrad lydelse. Jag hemställer därför nu om bifall till utskottets förslag oförändrat i denna paragraf.

Förslag till
giftermålsbalk.
(Forts.)

Herr *Reuterskiöld*: Herr *Pettersson* i Södertälje har i sin reservation till denna paragraf anfört, att tre ledamöter av lagrådet principiellt föreslagit, att denna paragraf skulle utgå, men han har föreslagit, att förslaget skulle i enlighet med dessa ledamöters subsidiära yrkande ändras i överensstämmelse med vad greve *Spens* föreslagit. För min del måste jag säga, att de starkare skälen tala för, att de särskilda preskriptionsbestämmelser, som här äro givna, alls icke upptagas i lagen, och i anslutning till de tre ledamöternas i lagrådet mening ber jag att få yrka att paragrafen avslås.

Herr *Åkerman*: Jag anhåller att få yrka bifall till utskottets förslag.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter i enlighet med framkomna yrkanden gjordes propositioner, först på godkännande av samt vidare på avslag å den under behandling varande paragrafen; och förklarades den förra propositionen, vilken upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

4 och 5 §§.

Godkändes.

8 kap.

1—5 §§.

Godkändes.

6 §.

Denna paragraf hade följande avfattning:

Biträder ena maken den andre i hans förvärvsverksamhet, njute han, även om överenskommelse om gottgörelse ej träffats, skäligen ersättning för sitt arbete, om det med hänsyn till arbetets art och omständigheterna i övrigt må anses tillbörligt, att ersättning skall utgå.

Har ej talan om utfående av ersättning för biträde, varom i första stycket sägs, anhängiggjorts före utgången av kalenderåret efter det, då arbetet verkställdes, vare rätt till talan förlorad, såvida ej annat avtalats.

Reservation hade anförts av *Reuterskiöld*, som med instämmande av herrar *Rogberg* och *Pettersson* i Bjälbo ansett, att denna paragraf borde avslås.

Förslag till
giftermålsbalk.
(Forts.)

Herr Reuterskiöld: Herr talman! Vid denna paragraf har jag i avgiven reservation uttalat, att paragrafen borde avslås, och herrar Rogberg och Pettersson i Bjällbo hava instämt i denna mening.

Frågan är, om en hustru, som eventuellt tjänstgör på sin mans affärskontor eller på annat sätt biträder honom i hans affär eller i jordbruk, skall på det sätt lagförslaget angiver kunna göra anspråk på ersättning. Vi hava ansett och trott det vara riktigt, att den ersättningsfrågan över huvud taget icke bör här upptagas. Jag hänvisar till den motivering jag anført i min reservation, och ber att få yrka avslag på paragrafen.

Herr Åkerman: Jag anhåller om bifall till utskottets förslag. Så vitt jag förstår, är det alldeles nödvändigt att taga paragrafen sådan den är föreligger. Gör man icke det, måste på frågan anläggas allmänna civilrättsliga synpunkter, och då makarna genom förslaget i övrigt gjorts självständiga mot varandra, skulle man komma in i ett fullständigt virrvarr, om man icke godkände denna paragraf. Nu ha för övrigt i paragrafen gjorts vissa inskränkningar beträffande de allmänna civilrättsliga reglerna, som måste göra saken mera tilltalande. Med anledning därav ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Klefbeck: Såvitt jag förstår, var den skildring, som herr Reuterskiöld gav av paragrafens betydelse, icke fullt riktig. Den gäller, om en hustru är anställd på sin mans affärskontor, men paragrafen gäller icke, när det är fråga om en hustru, som arbetar i jordbruket på gården.

Herr Rogberg: Herr talman! Det är möjligt, att den uppfattning, för vilken herr Klefbeck nu gjort sig till tolk, kan i praktiken vinna avseende, men långt ifrån säkert är det inte, och med skäl kan man uppkasta den frågan: När den på kontoret arbetande hustrun skall komma i tillfälle att få ersättning, varför skall då icke jordbrukarens hustru även få sådan. Bestämmelsen är onödig för den händelse att hustrun träffar uppgörelse med mannen om ersättning för biträde i hans affärsverksamhet, ty då gälla, såsom herr Åkerman antydde, de allmänna civilrättsliga reglerna. Som anledning för paragrafens intagning i lagen har framhållits av lagberedningen, att det mycket väl kan tänkas, att en överenskommelse mellan hustrun och mannen skulle vara vansklig för hustrun att få igenom, ändå att det i och för sig skulle vara befogat, att hon finge ersättning för sitt arbete. Med anslutning till min förut i dag uttalade uppfattning, att denna nya lagstiftning i stort sett skall verka försvagande på äktenskapet, och att makarna måhända i långt större utsträckning än hittills skett komma att begagna sig av möjligheterna till skilsmässa, vill jag påstå, att om det är vanskligt för en hustru att på frivillighetens väg av mannen få ersättning för honom lämnat biträde, så skall det vara än vanskligare för henne att få fram

den på lagens väg, ty även där gäller det, att han kan möta hennes anspråk på ersättning med den förklaring, att han finner detta anspråk så obefogat, att han däri ser en anledning till att väcka fråga om äktenskapets upplösning.

*Förslag till
giftermålsbalk.
(Forts.)*

Denna bestämmelse blir nog utan verkan, men den står föga i överensstämmelse med äktenskapets idé, varför jag, herr talman, ber att få instämma i det yrkande, som här framställts av herr Reuterskiöld.

Efter härmed slutad överläggning gjordes jämlikt framkomna yrkanden propositioner, först på godkännande av nu förevarande paragraf samt vidare på avslag å densamma; och förklarades den förra propositionen, vilken upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

7—12 §§.

Godkändes.

9 och 12 kap.

Godkändes.

13 kap.

1—5 §§.

Godkändes.

6—8 §§.

Dessa paragrafer lydde:

6 §.

Har make genom vanvård av sina ekonomiska angelägenheter, genom missbruk av rätten att råda över sitt giftorättsgods eller genom annat otillbörligt förfarande vållat, att detta väsentligen minskats, äge andra maken erhålla vederlag därför av makarnas giftorättsgods. Räcker det ej till, och har den vederlagsskyldige enskild egendom, gånge för hälften av vad som brister vederlag ut av den enskilda egendom, som ej erfordras för täckning av gäld.

7 §.

Rätt till vederlag, som i 6 § sägs, tillkomme ock make, om andra maken använt sitt giftorättsgods till förvärv eller förkovran av sin enskilda egendom eller av egendom, som i 6 kap. 1 § andra stycket avses, och som ej skall ingå i bodelningen, eller till betalning av sådan före äktenskapets ingående gjord gäld, som i 2 § andra stycket omförmäles.

Förslag till
giftermålsbalk.
(Forts.)

§ §.

Make, som använt sin enskilda egendom till förkovran av sitt giftorättsgods, njute vederlag av detta.

Enligt avgiven reservation hade herr *Reuterskiöld* yrkat, att dessa paragrafer skulle avslås.

Herr *Reuterskiöld*: Jag ber, herr talman, att få yrka avslag på grund av de skäl, som jag anfört i min reservation.

Herr *Åkerman*: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes propositioner, först på godkännande av nu föredragna paragrafer samt vidare på avslag å desamma; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

9—12 §§.

Godkändes.

13 §.

Denna hade följande lydelse:

Vid lotternas utläggning äge vardera maken eller, om endera är död, den efterlevande på sin lott bekomma arbetsredskap och andra lösören, som erfordras till fortsättande av hans näring. Därefter vare en var av makarna berättigad att på sin lott erhålla den till hans giftorättsgods hörande egendom han önskar. Fastighet, som tillhör ena makens giftorättsgods, så ock annan till ena makens giftorättsgods hörande egendom, som det av särskild anledning kan vara av intresse för honom att behålla, vare han, även om egendomen i värde överstiger vad på hans lott belöper, berättigad bekomma, om han lämnar penningar till fyllnad av andra makens lott.

Skall ena makens enskilda egendom gå i betalning för vederlag, som i 6 eller 7 § sägs, gånge vederlaget ut i egendom, som maken själv äger anvisa.

Rätt, varom i första stycket sista punkten sägs, tillkomme, när make är död, ej andra arvingar än bröstarvingar; och njute de sådan rätt allenast beträffande fastighet, som maken förvärvat från släkting i rätt uppstigande led eller sådan släktings dödsbo.

Enligt en vid denna paragraf avgiven reservation hade herr *Rogberg*, greve *Spens* och herr *Pettersson* i Bjälbo ansett, att utskottet bort hemställa, att denna paragraf skulle erhålla följande lydelse:

Vid lotternas utläggning — — — — andra makens lott. Skall ena makens — — — — själv äger anvisa.

Rätt, varom i första stycket sista punkten sägs, tillkomme, när make är död, ej andra arvingar än bröstarvingar, samt fader, moder, syskon och syskons avkomling, och njute de sådan rätt allenast beträffande fastighet, som maken förvärvat från släkting i rätt uppstigande led eller sådan släktings dödsbo.

Förslag till
giftermålsbalk.
(Forts.)

Greve Spens: Herr talman! I denna paragraf har stadgats, att vid bodelning efter den ene makens död det skulle finnas rätt för den dödes bröstarvingar att lösa den avlidnes fastighet, om sådan finnes. Denna lösningsrätt har av oss reservanter ansetts böra utsträckas till — förutom bröstarvingar — även fader, moder, syskon och syskons avkomling. Vi hava nämligen ansett en sådan utvidgning av denna lösningsrätt vara i samhällets intresse för att motverka, att släktjorden allt för mycket överflyttades på andra händer. Vår reservation överensstämmer med tre lagråds uttalade mening och med motionen av herr Westman.

Jag anhåller således, herr talman, att få yrka bifall till den reservation, som anförts av herrar Rogberg och Pettersson i Bjälbo samt mig.

Herr Alexanderson: Herr talman! Jag anhåller däremot att få yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag. Här har ju redan gjorts en jämkning i denna paragraf i bodelningshänseende mot vad som ursprungligen var föreslaget, och såvitt jag kan förstå, har man däri-genom nått den gräns, som bör finnas. Om man skulle göra den utvidgning, som greve Spens förordat, låter det sig väl åtminstone på denna punkt icke sägas, att man befordrar något stort jordpolitiskt intresse. Här ha vi uteslutande att göra med en relik av den gamla släkträttens åskådning, denna släkträtt, som i själva verket i sina bestämmande drag är försvunnen ända sedan sjuttio år tillbaka eller något sådant. Att bibehålla denna relik av det pietetsskäl, som här är anført, att det ju kan vara en brorson, som gärna skulle vilja taga vid gården, det tror jag för min del icke är berättigat med hänsyn till det fullt lika starka pietets- och känsloskäl, som i många fall kan tala för att *andra* parten, efterlevande maken, i stället bör få bibehålla den egendom, som vederbörande har suttit på och arbetat på kanske i decennier.

Jag anhåller att få yrka bifall till propositionen, vilken också är av andra kammaren, jag skulle tro till och med utan debatt, antagen.

Herr Reuterskiöld: Herr talman! Jag har att yrka bifall till den av greve Spens samt herrar Rogberg och Pettersson i Bjälbo gjorda reservationen med en liten modifikation. Förhållandet är, att det synes mig, att även om den uppfattning, som den senaste ärade talaren framhållit, har ett visst fog för sig i somliga kretsar, finnes däremot inom andra kretsar en helt annan åskådning, och jag är fullt

*Förslag till
giftermålsbalk.
(Forts.)*

viss om, såsom erfarenheterna t. o. m. från senaste veckorna bestyrkt, att åtminstone inom Uppland en annan åskådning gör sig gällande, som icke bara sträcker sig till fastigheten utan även till det lösöre, som följt med fastigheten, såsom inventarier och dylikt, och jag skulle därför vilja förorda reservationen av herr Rogberg m. fl. med den ändringen, att punkten: »och njute de sådan rätt allenast beträffande fastighet, som maken förvärvat från släkting i rätt uppstigande led eller sådan släktings dödsbo» utgår.

Det blir en vidgning i två fall, dels med avseende på den fastighet det gäller, dels även med avseende på lösöret, varom för övrigt redan i första stycket av paragrafen är talat.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr vice talmannen, som för en stund övertagit ledningen av kammarens förhandlingar yttrade, att i avseende på förevarande paragraf framkommit följande yrkanden: 1:o) att paragrafen skulle godkännas; 2:o), av greve *Spens*, att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Rogberg m. fl. vid paragrafen avgivna reservationen; samt 3:o), av herr *Reuterskiöld*, att sistnämnda förslag skulle godkännas med den ändring, att sista delen av paragrafen, från och med orden »och njute de», utelämnades.

Sedermera gjordes propositioner enligt berörda yrkanden, och förklarades propositionen på paragrafens godkännande vara med övervägande ja besvarad.

Övriga delar av utskottets förslag till giftermålsbalk.

Godkändes.

*Lagförslag om
införande av
nya giftermålsbalken.*

2:o) *Förslaget till lag om införande av nya giftermålsbalken.*

1—4 §§.

Godkändes.

5 §.

Denna paragraf var så lydande:

1 mom. Beträffande makar, som ingått äktenskap, innan nya lagen trätt i kraft, skall i stället för bestämmelserna i 5—9 kap., 10 kap. 4—11 §§, 11 kap. 14—22 §§, 23 § första stycket och 30 §, 12 och 13 kap. samt vad 15 kap. innehåller om rättegång i boskillnads-mål fortfarande tillämpas vad äldre lag stadgar i de ämnen, som med sagda bestämmelser avses, såvitt ej i 2—8 mom. här nedan annorlunda föreskrives.

2 mom. Med den nya lagens ikraftträdande skall mannens målsmanskap i fråga om makarnas rättsförhållanden i personligt hänseende upphöra; dock äge makarna ej sluta avtal med varandra i andra fall, än när sådant är i lag särskilt stadgat.

3 mom. Bestämmelserna i 5 kap. 1—3 och 5—11 §§ nya la-

gen skola i tillämpliga delar lända till efterrättelse; och skall vid bedömande av vardera makens förmåga att bidraga till familjens underhåll hänsyn tagas till storleken av den egendom, varöver han råder.

Lagförslag om införande av nya giftermålsbalken.

(Forts.)

4. mom. Makarna må genom äktenskapsförord avtala, att egendom, som tillfaller ena maken, skall vara hans enskilda.

5 mom. Över egendom, som, efter det nya lagen trätt i kraft, tillfaller hustrun genom arv, gåva eller testamente, samt över avkastningen av sådan egendom äge hon råda, även om egendomen jämlikt äldre lag skolat stå under mannens förvaltning.

Genom äktenskapsförord må makarna avtala, att hustrun skall råda över enskild egendom, som tillfallit henne, innan nya lagen trädde i kraft.

6 mom. Bestämmelserna i 6 kap. 4—6 §§ nya lagen skola lända till efterrättelse i fråga om samfärd egendom av beskaffenhet, som i nämnda lagrum avses. Står hustrun enskilt tillhörig egendom av beskaffenhet, som i 6 kap. 5 § nya lagen avses, under mannens förvaltning, vare 5 och 6 §§ i nämnda kap. tillämpliga därå.

7 mom. Är genom äktenskapsförord stadgat, att all makarnas egendom skall vara enskild, och att hustrun skall själv förvalta sin egendom, skall nya lagen å makarna tillämpas jämväl vad angår ämnen, som i 1 mom. omförmälas; och skall en var av makarna med den egendom han har eller sedermera förvärvar svara för den gäld, varför han enligt äldre lag varit ansvarig med sin egendom.

Hava makarna vunnit boskillnad på grund av ansökan, som gjorts efter det lagen den 1 juli 1898 om boskillnad trädde i kraft, eller hava de vunnit hemskillnad, skall ock, efter det skifte dem emellan ägt rum, nya lagen å dem tillämpas jämväl vad angår ämnen, som i 1 mom. omförmälas.

8 mom. Makarna må genom äktenskapsförord bestämma, att boskillnad skall äga rum, och huru boet i anledning därav skall delas emellan dem, så ock avtala, att egendom, som, då skifte sker, tillhör endera enskilt, eller som vid skiftet eller sedermera tillfaller endera, skall vara hans giftorättsgods.

Har genom förord efter vad nu är sagt blivit bestämt, att boskillnad skall äga rum, äge en var av makarna påkalla boskillnad.

9 mom. Om förord, som i 4, 5 och 8 mom. avses, skall gälla vad i 8 kap. 9—12 §§ nya lagen är stadgat angående äktenskapsförord mellan makar.

Reservationer hade avgivits

dels av herr *Hederstierna*, som hemställt,

att 5 § 3 mom. måtte erhålla följande ändrade lydelse:

Bestämmelserna i 5 kap. 1—3, 5, 7, 9 och 10 §§ nya lagen skola i tillämpliga delar lända till efterrättelse; och skall vid bedömande av vardera makens förmåga att bidraga till familjens underhåll hänsyn tagas till storleken av den egendom, varöver han råder.

samt att 6 mom. måtte utgå och de följande mom. erhålla n:ris 6, 7 och 8;

Första kammarens protokoll 1920. Nr 35.

Lagförslag om
införande av
nya gifter-
målsbalken.
(Forts.)

dels av greve Spens, som instämt med herr Hederstierna;
dels ock av herr Reuterskiöld, som yrkat, att i § 5 mom. 3 or-
den 'och 5—11 §§' skulle utgå, och att § 5 mom. 6 skulle helt utgå.

Greve Spens: Vid denna paragraf har herr Hederstierna och jag anført reservation. Enligt denna paragraf skall den nya lagen i vissa deler äga tillämpning å redan bestående äktenskap och således få retroaktiv verkan i dessa delar. Sålunda skola alla bestämmelser i 5 kap. om upphävande av mannens målsmanskap och om makes underhållsskyldighet tillämpas på de gamla äktenskapen, varjämte stadgandena i 6 kap. om förbud att inteckna eller sälja fastighet och att sälja bohag, vari den andra maken har giftorätt, skulle även gälla för de äldre äktenskapen.

Vi två reservanter hava icke något emot att de av dess stadganden, vilka den allmänna rättsuppfattningen redan godtagit, komma att gälla för gamla äktenskap, men dessutom skulle å de gamla äktenskapen tillämpas några nya bestämmelser, om vilka detta icke kan sägas vara förhållandet. Dessa sistnämnda bestämmelser avse den årliga avräkningen mellan makarna — 5 kap. 6 § —, skyldigheten för makar, som leva i söndring åtskilda att lämna andre maken viss del av bohaget samt skyldighet för makarna att giva varandra de upplysningar om sina ekonomiska förhållanden, som kunna leda till bedömande av varderas underhållsskyldighet, ävensom stadgandena om förbud att inteckna och sälja fastighet och att sälja bohag, i vilken den andra maken har giftorätt.

Dessa nya stadganden böra enligt den mening, som vi reservanter hysa ej påtvingas ett redan pågående familjeliv och strider dessutom mot den rättsprincipen, att ny lag ej skall hava retroaktiv kraft. Vi hava därför yrkat, att dessa nya bestämmelser ej skola tillämpas på de gamla äktenskapen, och jag hemställer därför, att kammaren måtte bifalla den av herr Hederstierna och mig anförda reservationen.

Herr Reuterskiöld: Herr talman! Den skillnaden föreligger mellan greve Spens' och herr Hederstiernas reservation å ena sidan samt min å den andra, att jag varit konsekvent och de inkonsekventa. Skillnaden är den, att de gamla äktenskapen enligt de övergångsbestämmelser, som greve Spens och hans medreservant vilja acceptera, komma att falla under den nya regeln om domstols rätt att inblanda sig i förhållandet och bl. a. att utdöma underhållsbidrag. Dessa gamla äktenskap komma då att falla under kap. 5 7 §, som avser, att när makar på grund av söndring flytta åtskils, så har den, som flyttat ur hemmet, rättsanspråk på underhåll, och de komma att falla under den regel i den nya lagen, som stadgar, att makar ha skyldighet att giva varandra affärsupplysningar om sin ställning med avseende på den rättsliga underhållsskyldigheten. Då enligt min uppfattning det är så, att i de gamla äktenskapen någon sådan rättsskyldighet icke föreligger, såsom också uttalats av lagberedningen, utskottet och under debatten, förefaller det mig oriktigt att nu draga in dessa gamla äktenskap under denna nya regel.

I full överensstämmelse härmed har jag yrkat att 5 § 3 mom. icke skulle hänvisa till 5—11 §§ av kap. 5 i lagen; och jag tror, att denna ståndpunkt är betydligt starkare än den andra, varför jag ber, herr talman, att få yrka bifall till min reservation.

*Lagförslag om
införande av
nya giftermålsbalken.*
(Forts.)

Herr Å k e r m a n: Jag anhåller om bifall till utskottets förslag, som andra kammaren helt nyligen, efter vad jag fått veta, har godkänt. Jag vill också påpeka, att lagrådet lämnat dessa bestämmelser, som nu är fråga om, utan någon anmärkning. Modern utländsk lagstiftning har löst frågan precis på samma sätt; och jag vill slutligen erinra herrarna om, att när 1874 ganska betydelsefulla ändringar vidtogos rörande hustruns förvaltningsrätt, fingo också de bestämmelser, som då blevo antagna, retroaktiv verkan.

Jag tror alltså, att kammaren nu bör följa samma väg, och jag förordar därför vördsamt bifall till utskottets förslag.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr vice talmannen, att i fråga om förevarande paragraf vore yrkat: 1:o) att densamma skulle godkännas; 2:o), av greve *Spens*, att paragrafen skulle antagas med de ändringar, som förordats i herr *Hederstiernas* vid paragrafen avgivna reservation; samt 3:o), av herr *Reuterskiöld*, att kammaren skulle godkänna paragrafen med de av honom reservationsvis påyrkade ändringar.

Sedermera gjorde herr vice talmannen propositioner enligt dessa yrkanden samt förklarade sig finna propositionen på paragrafens godkännande oförändrad vara med övervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning varav herr vice talmannen upp tog vartdera av de båda återstående yrkandena med hemställan, huruvida kammaren behagade antaga detsamma till kontraposition i den förestående omröstningen; och förklarade herr vice talmannen sig finna de härå avgivna svaren hava utfallit med övervägande ja för deras mening, som vill till kontraposition antaga bifall till herr *Reuterskiölds* yrkande.

Jämväl om kontrapositionens innehåll äskades emellertid votering. Med anledning härav uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som till kontraposition i huvudvoteringen om 5 § av första lagutskottets i utlåtande nr 27 framställda förslag till lag om införande av nya giftermålsbalken antager bifall till herr *Reuterskiölds* yrkande i frågan, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har till kontraposition i nämnda votering antagits bifall till greve *Spens* yrkande.

Lagförslag om
införande av
nya giftermålsbalken.
(Forts.)

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 65;

Nej — 20.

Därefter uppsattes, justerades och anslogs för huvudvoteringen, en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som godkänner 5 § av första lagutskottets i utlåtande nr 27 framställda förslag till lag om införande av nya giftermålsbalken, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes ifrågavarande paragraf med de ändringar, som förordats i den av herr Reuterskiöld vid paragrafen anförda reservationen.

Vid slutet av den häröver anställda omröstningen befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 56;

Nej — 30.

6 §.

Godkändes.

7 §.

Denna paragraf lydte sålunda:

De i §§ 4 och 9 av förordningen den 18 juni 1864 angående utvidgad näringsfrihet ävensom eljest i lag eller författning med avseende å gift kvinna särskilt stadgade villkoren för rätt att idka handel eller annat näringsyrke eller att vara biträde därvid skola ej gälla, därest nya giftermålsbalken är tillämplig i fråga om makarnas förmögenhetsförhållanden.

I avgiven reservation hade herr *Reuterskiöld* anført:

»Då stadgandet i denna paragraf icke hör till civillag, icke äger nödvändigt samband med lagförslaget och icke bör i samma ordning som detta prövas, yrkar jag, att paragrafen avslås.»

Herr *Reuterskiöld*: Herr talman! Då stadgandet i denna paragraf ej hör till civillag, ej äger nödvändigt samband med lagförslaget och icke bör i samma ordning som detta prövas, yrkar jag, att paragrafen avslås.

Herr Å k e r m a n: Jag anhåller om bifall till paragrafen.

Lagförslag om
införande av
nya giftermålsbalken.

Efter härmed slutad överläggning gjordes propositioner, först på godkännande av samt vidare på avslag å förevarande paragraf; och förklarades den förra propositionen, vilken upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Övriga delar av nu föredragna lagförslag.

Godkändes.

3:o). *Utskottets förslag till lag om barn i äktenskap.*

1—5 §§.

Godkändes.

Lagförslag om
barn i
äktenskap.

6 §.

Denna paragraf hade följande avfattning:

Rätten att bestämma över barnets personliga angelägenheter tillkomme bägge föräldrarna i förening.

Kunna föräldrarna ej enas, äge rätten på ansökan av endera, såvida det med hänsyn till barnets bästa finnes erforderligt, uppdraga åt den av dem, som finnes bäst skickad därtill, att utöva bestämmanderätten i de fall, då olika meningar mellan dem uppkomma, eller att träffa avgörande i särskild fråga, varom sådan meningsskiljaktighet uppkommit.

Vad i 14 kap. giftermålsbalken är stadgat om medling i tvister mellan makar äge ock tillämpning beträffande meningsskiljaktighet, varom i denna paragraf sägs.

Reservationer hade avgivits

dels av herr *Rogberg* och greve *Spens*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att förevarande paragraf skulle erhålla följande lydelse:

Rätten att bestämma över barnets personliga angelägenheter tillkomme bägge föräldrarna i förening. Kunna de ej enas, tillkomme bestämmanderätten fadern.

Vad i 14 kap. — — — i denna paragraf sägs.

dels av herr *Reuterskiöld*, som hemställt, att paragrafen måtte erhålla följande ändrade lydelse:

Över barns personliga angelägenheter tillkommer bägge föräldrarna i förening att bestämma, eller, där de icke kunna enas, fadern. Är fadern hemfallen till dryckenskap eller eljest uppenbarligen oskicklig att utöva bestämmanderätten, äge rätten på ansökan av modern förordna, att vårdnaden skall tillkomma annan person.

dels ock av herr *Leo*, som ansett, att i utskottets utlåtande de båda sista styckena i 6 § bort uteslutas, så att den erhållit följande lydelse:

Lagförslag om
barn i
äktenskap.
(Forts.)

Rätten att bestämma över barnets personliga angelägenheter tillkomme bägge föräldrarna i förening.

Greve S p e n s: Enligt denna paragraf skola föräldrarna, om de ej kunna enas i fråga om bestämmelserna om barnets personliga angelägenheter t. ex. om deras uppfostran, undervisning och yrkesval, först söka medling hos präst i församling eller annan i viss ordning utsedd medlare, och om ej enighet på sådant sätt ernås skola föräldrarna hänvända sig till domstol, som äger att avgöra vilken av föräldrarna, som skall bestämma i den föreliggande frågan och även, därest rätten prövar lämpligt och rättvist, i andra liknande frågor. Häremot har jag och flera ledamöter av utskottet reserverat oss. Här föreligger nämligen åter ett fall, då lagförslaget bryter mot den allmänna principen i förslaget, att husliga tvister ej skola dragas inför domstol.

Utskottet har godkänt det föreslagna stadgandet, ehuru utskottet medgiver, att sådana tvisters dragande inför domstol måste medföra starka påfrestningar av förhållandet mellan föräldrarna. Utskottet har liksom lagberedningen grundat sitt förslag på, att modern bättre än fadern känner barnet och dess anlag och ofta i högre grad än fadern äger barnets förtroende. Även om detta är riktigt, motväges detta av den omständigheten, att modern är väl svag för barnet och att fadern i regel bättre än modern är i stånd att bedöma hemmets ekonomiska ställning, och vilka utgifter för barnet, som boets ställning tål vid. Givet är också, att domstols inblandning i dessa frågor kommer att lätt vålla misshälligheter inom äktenskapet.

Vi reserverar ha därför avstyrkt, att domstol skall anlitas i dessa fall, men icke motsatt oss, att medling får användas. Vi anse, att om genom medling enighet ej kan uppstå, då bör fadern bibehålla bestämmanderätten, såsom nu är förhållandet, därest icke fadern är uppenbart olämplig därtill. För sådant fall, att fadern visat sig vara uppenbart olämplig stadgas i 8 § av lagen, att domstol får bestämma om saken.

På grund av vad jag nu anfört, hemställer jag, att kammaren måtte bifalla herr Rogbergs och min reservation.

Herr R e u t e r s k i ö l d: I den fråga, som det här gäller, har reservation även avgivits av mig och av en ledamot av andra kammaren, herr Leo. Då det här gäller en så pass viktig sak, som den huruvida i fråga om barnens förhållanden vid oenighet mellan makarna man skall anlita domstol, eventuellt medling, synes det mig, som man borde göra vad man kan för att komma till någon slags enighet för att hindra detta. Det förefaller mig vara det riktigaste, att fadern får bestämma. Men jag kan icke neka till, att den ståndpunkt, som herr Leo i sin reservation intagit, står i närmaste överensstämmelse med lagförslagets egen princip angående de rent personliga förhållandena; och då den motivering, som han avgivit, enligt mitt förmenande synes vara synnerligen träffande och riktigt, skall jag, herr

talman, be att i detta sammanhang få förena mig i hans yrkande och yrkar alltså bifall till den av herr Leo avgivna reservationen.

*Lagförslag om
barn i
äktenskap.
(Forts.)*

Herr von Koch: Herr talman! Jag vill gärna medge, att det kan väcka vissa betänkligheter att låta domstolen träffa detta avgörande, såsom här föreslås, men efter många funderingar har jag kommit till den uppfattningen, att det är den enda utväg, som i själva verket står till buds för att trygga barnens rätt. De två reservationer — de äro egentligen tre, men av två olika slag — som här förekomma, lösa i själva verket inte alls frågan, varken herr Rogbergs och greve Spens' reservation eller herr Reuterskiölds eller herr Leos reservation. Att låta mannen i sista hand få bestämmanderätten härvidlag är i själva verket att gå fullständigt stick i stäv mot hela den tanke och den syftning, som ligger i lagförslaget, och att återigen inte säga någonting alls, som herr Leo föreslår, innebär naturligtvis i praktiken detsamma som att överlämna åt den ekonomiskt starkare, eventuellt den mest hänsynslösa parten, att avgöra frågan. Det förefaller mig därför, som om det slut, vartill herr Leo kommit — ehuru jag villigt erkänner, att hans motivering innehåller åtskilliga goda synpunkter — i själva verket inte alls är tillfredsställande, *ty det innebär icke någon som helst lösning av frågan.*

När man emellertid närmare tänker sig in i saken, tror jag, att man skall finna, att riskerna för att låta domstolarna få med denna sak att göra äro ganska små. Till en början vill jag nämna, att det är inte fråga om att domstolarna skola behandla alla möjliga småtvister mellan makarna angående deras barn. Det är uttryckligen sagt ifrån, att det är endast, när det med hänsyn till barnens bästa finnes erforderligt, som domstolen skall kunna ingripa. Man behöver alltså ingalunda befara, såvitt jag förstår, att hustrun eller eventuellt mannen skall i otid begagna sig av denna utväg.

Jag vill vidare fästa uppmärksamheten på att det är meningen att i första hand den s. k. medlingen skall komma till stånd. Och lagberedningen säger i sin motivering, att just på det här området finnes det ganska stora förhoppningar om att en medling skall lämna tillfredsställande resultat. Enligt min åsikt kan denna medling förväntas leda till ett lyckligt slut, om det bakom denna medling finnes en möjlighet att vädja till högre rätt, d. v. s. att kunna hänskjuta saken till domstol. Jag behöver inte närmare antyda, hur mycket starkare detta medlingsinstitut skulle komma att verka, om det är för båda parterna klart, att man kan i yttersta nödfall vända sig till domstol.

Slutligen vill jag erinra om att domstolarna ju redan nu behandla frågor, som ha mycken likhet med den som det här gäller. Domstolarna ha sig redan anförtrott att behandla äktenskapsskilsmässor, och, som bekant, är spörsmålet om vem som skall ta hand om barnen en av de mest brännande och svårlösta av dithörande frågor. Det är således ett område, domstolarna redan i viss mån givit sig in på, som man nu skulle låta dem ytterligare taga hand om.

När man nu överväger allt detta, tror jag, att betänkligheterna mot att domstolen skall kunna få med detta att göra, böra få vika.

Lagförslag om
barn i
äktenskap.
(Forts.)

Såvitt man nu kan bedöma saken — man kan ju inte säga något bestämt — förde det endast i ett mycket litet antal fall bli nödvändigt att vända sig till domstol. Men det är alldeles säkert, att det finnes en del fall, då det skulle vara av verkligt stor betydelse, att denna utväg står öppen; och *just för barnens skull* vågar jag för min del icke påtaga mig ansvaret för någon ändring i det förslag Kungl. Maj:t här uppgjort och som varit föremål för så mycket noggrant övervägande av lagberedningen.

Jag tillåter mig därför, herr talman, att yrka bifall till Kungl. Maj:ts och utskottets förslag i denna punkt.

Herr Trygger: Herr greve och talman! För min del kan jag ej rösta för utskottets förslag.

Man måste erkänna, att det i vår tid förefinnes en stor svaghet i förhållandet mellan föräldrar och barn, vilken består däri, att barnen icke äro sådana mot sina föräldrar som de böra vara. Man behöver icke se sig vitt omkring för att finna, att just denna respektlöshet ifrån barnens sida gentemot föräldrarna är en verklig samhällsolycka, är något, som medför följder, vilka äro synnerligen skadliga icke blott för samhället utan även för barnen själva, när de en gång vuxit upp. Nu är det åtminstone för mig klart, att om barnen få bevittna meningsskiljaktigheter mellan föräldrarna angående hur barnens personliga angelägenheter skola ordnas, vilka meningsskiljaktigheter till sist hänskjutas till domstol, är detta ägnat att undergräva föräldrarnas ställning i förhållande till barnen.

Man skulle kunna tänka sig, att man här skulle kunna vara med om den reservation, vilken är anförd av herr Leo, som vill, att man icke skall ge någon annan bestämmelse än att bägge föräldrarna äga gemensamt avgöra den sak det här gäller. Men jag kan inte vara tillfredsställd därmed, ty från den synpunkt, som jag lägger på frågan, måste barnen ovillkorligen ha klart för sig, var det slutliga avgörandet inom hemmet ligger, i fall föräldrarna icke bli ense, och det bör ligga hos fadern.

På dessa skäl vill jag anhålla om bifall till den reservation, som är anförd utav herr Rogberg och greve Spens.

Herr Möller: Herr talman, mina herrar! Jag skall tillåta mig att yrka bifall till den av herr Leo avgivna reservationen.

Jag kan förstå den tankegång, som ligger bakom regeringens och utskottets förslag i denna punkt, ty det är klart, att när man vet, att svårigheter kunna föreligga, vill man försöka sig på en lösning. Men jag kan inte erkänna, att den lösning, till vilken man här kommit, är på något sätt rimlig eller resonlig. Det är inte samma sak, om man hänskjuter till domstol frågan om hur en skilsmässa skall uppgöras mellan två äkta makar och om man hänskjuter till domstol frågan om vem som i sista hand skall bestämma över barnens uppföstran. Det är för mig alldeles uppenbart, att om två äkta makar icke kunna på något sätt enas i denna punkt, så kan man inte

hålla ihop eller lappa ihop förhållandet mellan dem därigenom, att den ena parten går till domstol, ty vare sig det blir mannen eller det blir hustrun som förlorar inför domstolen, så kommer den part, som domstolen fränkänner rättigheten att vidare ha något inflytande på barnets uppfostran i, jag undrar om man inte skulle kunna våga säga, 90 % av alla fall att känna sig till den grad förorättad, till den grad illa behandlad, att därmed i själva verket allt är sagt. Vare sig det är mannen eller hustrun, som fränkännes denna rättighet, så blir förhållandet — det tror jag blir det normala i varje fall — fullkomligt outhärdligt och olidligt i ett äktenskap *efter* en sådan procedur. Herr Leos reservation löser visserligen icke, som man säger, i rent teknisk mening svårigheterna på denna punkt. Men det är å andra sidan klart, att parterna, därest herr Leos reservation bifalles, tvingas till en inbördes uppgörelse. Det är naturligtvis sant, att vid denna uppgörelse den starkare viljan, vare sig det är mannens eller kvinnans, till slut kommer att bli avgörande. Men jag måste för min del säga, att det är bättre, om i äktenskapet den starkare viljan på en sådan punkt blir gällande än att domstolen skall vara den, som pekar ut vem som skall bli den bestämmande. Man löser alltså genom ett bifall till reservationen icke i teknisk mening, i juridisk mening, den svårighet, som i detta avseende kan uppstå i äktenskapet, men man pålägger parterna ett tryck, under vilket det blir lättare att åstadkomma en uppgörelse inom äktenskapet än därest man hänvisar till den andra utvägen, att hänskjuta saken till domstol.

Jag är på denna punkt övertygad om att reservantens tankegång är riktig, och jag ber därför, herr talman, att, som sagt, få yrka bifall till herr Leos reservation.

Herr Å k e r m a n: Herr talman! Ja, jag har ju redan i dag på förmiddagen haft tillfälle att yttra några ord om denna sak. Det är icke mycket jag har att tillägga utöver vad jag förut sagt.

Då nu emellertid herr Trygger talat om, att det är en allmän klagan i denna tid över att barnen icke äro så, som de skola vara mot sina föräldrar, vet jag för det första icke, om denna klagan är grundad. Jag undrar, om det icke alltid förhållit sig så, att man har ansett, att det varit bättre förr, och man har talat om »den gamla goda tiden». Jag tror för min del, att farhågorna äro mycket överdrivna. Men därmed må nu vara huru som helst! Jag kan i alla fall icke förstå, att föräldrarnas auktoritet gentemot barnen skall behöva bli förminskad genom ett bifall till denna paragraf. Det är väl mycket farligare, om barnen få lov att bevitna ständiga gräl och uppträden, än om denna sak behandlas på ett förståndigt sätt inför myndighet. Saken skall ju föregås av en medling, och denna kommer helt visst att taga mycket milda och taktfulla former. Domstolsförfarandet kommer naturligtvis också att läggas på ett alldeles särskilt sätt, så att icke allmänheten får tillträde till dessa förhandlingar. Men jag erkänner ju villigt, att när man först ser denna paragraf, förefaller den ju litet grand, om jag så får säga, osmaklig; men ju

Lagförslag om
barn i
äktenskap.
(Forts.)

mer man funderar på den, desto mer kommer man över till att det icke finns någon annan utväg. Jag har verkligen själv passerat dessa stadier. Det kan jag gärna uppriktigt tala om. Det var en tid, då jag befann mig på herr Leos ståndpunkt, men jag har nu övertunnit densamma; jag tror icke, att det finns någon annan lämplig utväg än den utskottet föreslagit. Att tillerkänna fadern bestämmanderätten vill jag absolut icke vara med om, ty jag kan icke förstå, att faderskapet skall vara förnämre än moderskapet. Skulle det vara någon skillnad, bör väl snarare det senare vara det förnämste.

Hur man än vrider och vänder på denna sak, kan åtminstone jag för min del icke komma till annat resultat, än att det blir bäst att taga utskottets förslag, och jag ber ännu en gång att få yrka bifall till detsamma.

Herr von Koch: Herr talman! Det förvånar mig icke alls, att herr Möller hade vissa svårigheter att förlika sig med den tanke, som gör sig gällande i det stadgande vi nu diskutera. Det är naturligtvis så, att när man först sätter sig in i detsamma, innebär det något motbudande. Men när man har en liten smula erfarenhet i livets många vedervärdigheter på detta område, får man alldeles klart för sig, att någon verklig lösning på det ena eller andra sättet måste man försöka komma till när det gäller livsavgörandet för ett barn; och då gäller det att få den lösning, som är minst ofördelaktig. Det gäller att få en lösning, som framför allt tar hänsyn till det som är det viktigaste i detta avseende, nämligen *att barnen skola få möjligast goda framtid och skyddas för de faror och olyckor, som kunna uppstå*. Jag letade förgäves i herr Möllers anförande, som för övrigt bar spår av åtskillig indignation. efter ett ord om barnens rätt och skydd och möjligheten att leda dem på den rätta vägen. Han talade mycket om svårigheterna för föräldrarna och om äktenskapen, som skulle bli utsatta för påfrestning. Ja, herr Möller, det förstå vi. Men förhållandet är naturligtvis, att när man går så långt, att man vädjar till domstol, är naturligtvis äktenskapet mycket nära bristningsgränsen, och då gäller det att rädda det, som för ögonblicket är det väsentliga, nämligen barnens framtid. Jag vill också gentemot herr Möller säga, att jag icke förstår hans resonemang, när han säger, att det skulle vara så mycket lättare för föräldrarna, att komma till en överenskommelse rörande barnens framtid, om de kände trycket, att de själva, utan annans ingripande, måste på något sätt komma till en sådan överenskommelse. Det är väl dock icke något tryck, som man därigenom lägger på dem ty det är ju överlämnat åt den ena av makarna att avgöra frågan. Nog måste det väl ändå finnas bra mycket större möjlighet att tvinga dem till en tillfredsställande uppgörelse, om de veta med sig, att, om de icke kunna komma överens i denna fråga, den möjligheten finns, att vända sig till den myndighet, som i alla fall grundligast och mest opartiskt av alla kan uppta och behandla dessa frågor. Jag tror, att även herr Möller måste erkänna, att domstolen har stora förutsättningar att i mycket svåra fall upp-

taga till prövning och avgörande dessa frågor. Jag erkänner villigt, att frågan är svårlöst, men det gäller att finna den lösning, som erbjuder minsta olägenheter, och denna finner jag för min del vara, att man går på den linje, som utskottet har förordat. Jag tror, att det ligger mycken sanning i vad lagberedningen säger, att lagstiftaren icke får nöja sig med den möjligheten, att ett giltigt beslut icke kan komma till stånd, och att avgörandet faktiskt kommer att träffas av den av föräldrarna, som på grund av sin ekonomiska ställning eller andra yttre omständigheter är i stånd att vidtaga de av honom påyrkade åtgärderna.

*Lagförslag om
barn i
äktenskap
(Forts.)*

Just med tanke på att det för barnen kan vara av utomordentlig betydelse att denna sista möjlighet finnes, ber jag att få vidhålla mitt yrkande.

Herr Klefbeck: Herr talman! Jag har i utskottet ställt mig mycket tveksam. Då jag till sist gick med på utskottets förslag, berodde detta på att jag trodde, att det var det enda sättet att i tvistiga fall rädda barnens bästa. Jag hör emellertid nu, att herr Leos reservation har segrat i andra kammaren. Då skulle jag för min del, trots att jag nog fortfarande är övertygad om att utskottets förslag skulle hava varit det bästa, vilja tillstyrka, att kammaren går med på denna reservation, då den i alla fall är i överensstämmelse med förslagets huvudprinciper i dess helhet.

Herr Trygger: Herr talman! Jag ber att få nämna, att ehuru jag för min del helst skulle rösta för att greve Spens' reservation bleve den, som vunne kammarens bifall, jag dock vid ett val mellan utskottets förslag och herr Leos reservation icke hyser någon som helst tvekan att föredraga den senare. Ty om den också icke helt kan fylla den uppgift, som jag anser att förevarande bestämmelse avser att realisera, tror jag dock, att den kommer att väsentligt bättre befördra föräldrarnas auktoritet än utskottets förslag, vilket, så vitt jag kan förstå, kommer att undergräva densamma.

Överläggningen förklarades härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att i avseende på nu föredragna paragraf yrkats: 1:o) att densamma skulle godkännas; 2:o) att det förslag skulle antagas, som innehölles i den av herr Rogberg och greve Spens vid lagrummet avgivna reservationen; samt 3:o) att kammaren skulle antaga det förslag, som innefattades i herr Leos reservation vid paragrafen i fråga.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner jämlikt berörda yrkanden, samt förklarade sig anse propositionen på paragrafens godkännande vara med övervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning varav och sedan till kontraposition därvid antagits bifall till det under 3:o) här ovan upptagna

Lagförslag om yrkandet, uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

barn i äktenskap.
(Forts.)

Den, som godkänner 6 § av första lagutskottets i utlåtande nr 27 framställda förslag till lag om barn i äktenskap, röstar

Ja,

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Leo vid denna paragraf anförda reservation.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 35;

Nej — 53.

Övriga delar av utskottets ifrågavarande lagförslag.

Godkändes.

4:o)—6:o). *De av utskottet förordade lagförslagen.*

Godkändes.

Lagförslag om makes arvsrätt.

7:o). *Förslaget till lag om makes arvsrätt.*

Detta förslag hade följande lydelse:

Med ändring av vad som finnes stadgat häremot stridande förordnas som följer.

Dör make och lämnar ej efter sig bröstarvinge eller adoptivbarn eller dess bröstarvinge, ärve andra maken hälften av kvarlåtenskapen, om efter den döde finnes fader eller moder eller syskon eller dess avkomling, men eljest hela kvarlåtenskapen.

Vad sålunda är stadgat skall ej äga tillämpning, om makarna vid dödsfallet på grund av hemskillnad levde åtskilda eller talan om äktenskapets återgång, hemskillnad eller äktenskapsskillnad då var anhängig eller makarnas giftorättsgods jämlikt 10 kap. 9 § giftermålsbalken skall delas, som hade återgång skett.

Denna lag skall träda i kraft den 1 januari 1921.

Lagen skall ej äga tillämpning å den, som har äkta makes rätt, ehuru fullkomnat äktenskap ej kommit till stånd.

Enligt avgiven reservation hade herr *Reuterskiöld* yrkat, att ifrågavarande förslag skulle avslås.

Herr *Reuterskiöld*: På förut under debatten särskilt av

herr Westman anförda skäl ber jag att få yrka avslag på lagförslaget.

*Lagförslag
om makes
arvått.*

(Forts.)

Herr Å k e r m a n: Herr talman! Jag anhåller att få yrka bifall till förslaget.

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes propositioner, först på godkännande av nu föredragna lagförslag samt vidare på avslag å detsamma; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

8:o)—24:o). *De av utskottet förordade lagförslagen.*

Godkändes.

25:o) *Förslaget till lag om ändrad lydelse av 6 § i förordningen den 31 oktober 1873 angående främmande trosbekännare och deras religionsövning.*

*Viss ändring i
förordningen
ang. främ-
mande trosbe-
kännare m. m.*

Detta lagförslag var så lydande:

Härigenom förordnas att 6 § i förordningen den 31 oktober 1873 angående främmande trosbekännare och deras religionsövning skall hava följande ändrade lydelse:

Barn av äkta makar, som vid barnets födelse äro medlemmar av samma främmande trossamfund, må i dess lära uppfostras. Äro föräldrarna vid barnets födelse medlemmar av skilda främmande trossamfund; äge föräldrarna bestämma, i vilketdera samfundets lära barnet skall uppfostras. Tillhör endera sådant trossamfund och den andre svenska kyrkan; då skall barnet i evangeliskt lutherska läran uppfostras. Har emellan makarna träffats avtal om deras barns uppfostran i evangeliskt lutherska läran eller främmande troslära, som en av makarna bekänner; vare sådant avtal gällande, så framt det blivit före äktenskapets ingående skriftligen upprättat och för vigselförrättaren uppvisat.

Då föräldrarna övergå från svenska kyrkan till främmande trossamfund eller från ett sådant till annat, må de bestämma, i vilketdera samfundets lära barnet skall uppfostras.

Kunna föräldrarna ej enas om i vilken troslära barnet skall uppfostras, då det, enligt vad nu är sagt, ankommer på dem att bestämma därom, skall vad i 6 § av lagen om barn i äktenskap stadgas lända till efterrättelse. Tillkommer vårdnaden om barn allenast den ene av föräldrarna skall vad i första och andra styckena är sagt om föräldrarna tillämpas angående den, som har vårdnaden.

Barn av föräldrar, som ej ingått äktenskap med varandra, må, där modern tillhör främmande trossamfund, i hennes troslära uppfostras. Övergår modern från svenska kyrkan till främmande trossamfund eller från ett sådant till annat, må hon bestämma, i vilketdera samfundets lära barnet skall uppfostras. Varder fadern förord-

Viss ändring i förordningen ang. främmande trosbekännare m. m. (Forts.)

nad till förmyndare för barnet, skall vad nu är sagt om modern tillämpas beträffande fadern.

Hava vid adoption barnets föräldrar med adoptanten, eller, där barn adopterats av makar, med dessa avtalat, att barnet skall uppfostras i evangeliskt lutherska läran eller i främmande troslära, däri barnet enligt ovan givna regler må uppfostras; vare det avtal gällande, så framt det blivit skriftligen upprättat och till rätten ingivet, innan dess tillstånd till adoptionen meddelades. Finnes ej sådant avtal, skall, med motsvarande tillämpning av vad ovan är stadgat barnet uppfostras som vore det adoptantens eller, där barn är adopterat av makar eller ena makens barn adopterats av den andre, makarnas gemensamma barn. Häves adoptivförhållandet, må, där barnet uppfostrats i främmande troslära, dess uppfostran fortgå i den lära, ändå att barnet, om adoptionen ej mellankommit, skolat uppfostras i annan.

Barn, som fyllt femton år eller blivit inom svenska kyrkan konfirmerat, må ej på grund av föreskrifterna i andra, fjärde eller femte stycket anses från svenska kyrkan skilt, utan gälle om sådant barn vad i 3 § stadgas.

Denna lag skall träda i kraft den 1 januari 1921.

Vid ifrågavarande lagförslag hade reservation avgivits av, utom andra, herr *Leo*, som anfört:

»Enligt föreliggande förslag, som av utskottet tillstyrkts, skall, då föräldrarna ej kunna enas om, i vilken troslära barnet skall uppfostras, endera av dem äga rätt påkalla frågans dragande inför domstol. Beträffande min åsikt om det olämpliga uti att draga frågor om barnets angelägenheter inför domstol gäller även här vad jag anfört i min reservation vid 6 § i lagen om barn i äktenskap. Här må blott påpekas det för vår tids uppfattning rent orimliga och skrämmande uti en lagstiftning, som vill låta en domstol *tilldöma* en person en viss religion.

Jag har sålunda ansett, att utskottet beträffande tredje stycket i ovannämnda paragraf bort föreslå följande lydelse:

Tillkommer vårdnaden om barn allenst den ene av föräldrarna, skall vad i första och andra styckena är sagt om föräldrarna tillämpas angående den, som har vårdnaden.»

Herr *Klefbäck*: Vid denna punkt är fogad en reservation af herr *Leo*. Då denna reservation står i sammanhang med den, som han förut avgivit, torde konsekvensen fordra, att, då kammaren förut antagit den tidigare reservationen, kammaren också antar hans reservation vid denna punkt.

Jag ber alltså få yrka bifall till herr *Leos* reservation.

Herr *Reuterskiöld*: Jag ber att få instämma i yrkandet om bifall till herr *Leos* reservation.

Det finns även ett par reservationer vid denna punkt av herr

Rogberg och av mig; men då det, såsom den siste ärade talaren sagt, är en konsekvens av ett tidigare fattat beslut att taga herr Leos reservation, ber jag att få yrka bifall till densamma.

Viss ändring i förordningen ang. främmande trosbekännare m. m.

Efter härmed slutad överläggning yttrade herr talmannen, att rörande det under behandling varande lagförslaget endast yrkats att detsamma skulle godkännas med den ändring, som förordats i den av herr Leo vid förslaget anförda reservation.

(Forts.)

Sedermera gjordes propositioner, först på godkännande av lagförslaget oförändrat samt vidare på bifall till berörda yrkande; och förklarades den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

26:o)—28:o). *De av utskottet förordade lagförslagen.*

Godkändes.

Utskottets hemställanden i punkterna A och B.

Biföllos i vad de ej kunde anses besvarade genom kammarens föregående beslut.

På framställning av herr talmannen beslöts att handläggningen av återstående ärenden på föredragningslistan skulle uppskjutas till ett annat sammanträde.

Justerades ytterligare ett protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 12,41 på natten.

In fidem
G. H. Berggren.